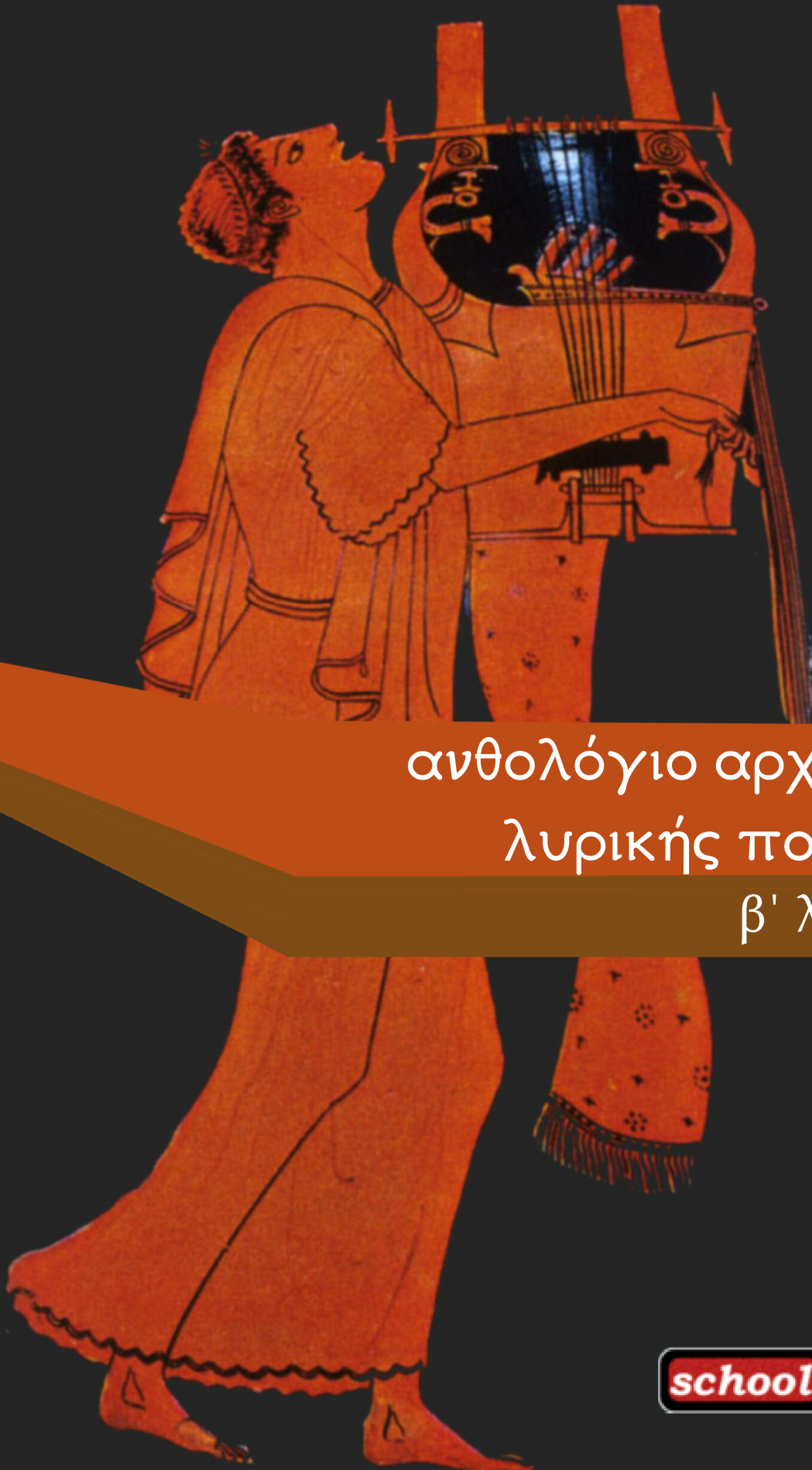

Δήμος Χλωπτσιούδης

ανθολόγιο αρχαϊκής
λυρικής ποίησης
β' λυκείου

Χλωπτσιούδης Δήμος
ανθολόγιο αρχαϊκής
λυρικής ποίησης
Β' Λυκείου

ISBN: 978-618-80951-5-1
© Χλωπτσιούδης Δήμος
© schooltime.gr
Οκτώβριος 2013

εκδόσεις: schooltime.gr
e-mail: info@schooltime.gr
url: www.schooltime.gr

εκδοτική επιμέλεια: Δήμος Χλωπτσιούδης
e-mail: chldimos@gmail.com
url: http://chldimos.blogspot.com

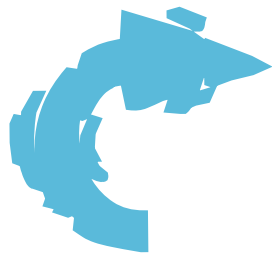
Τα ψηφιακό σχολικό βοήθημα διανέμεται δωρεάν αποκλειστικά από τον ψηφιακό τόπο του schooltime.gr.

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή του έργου (ολική, μερική ή περιληπτική), με οποιοδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό ή άλλο, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη και τη σύμφωνη γνώμη του συγγραφέα

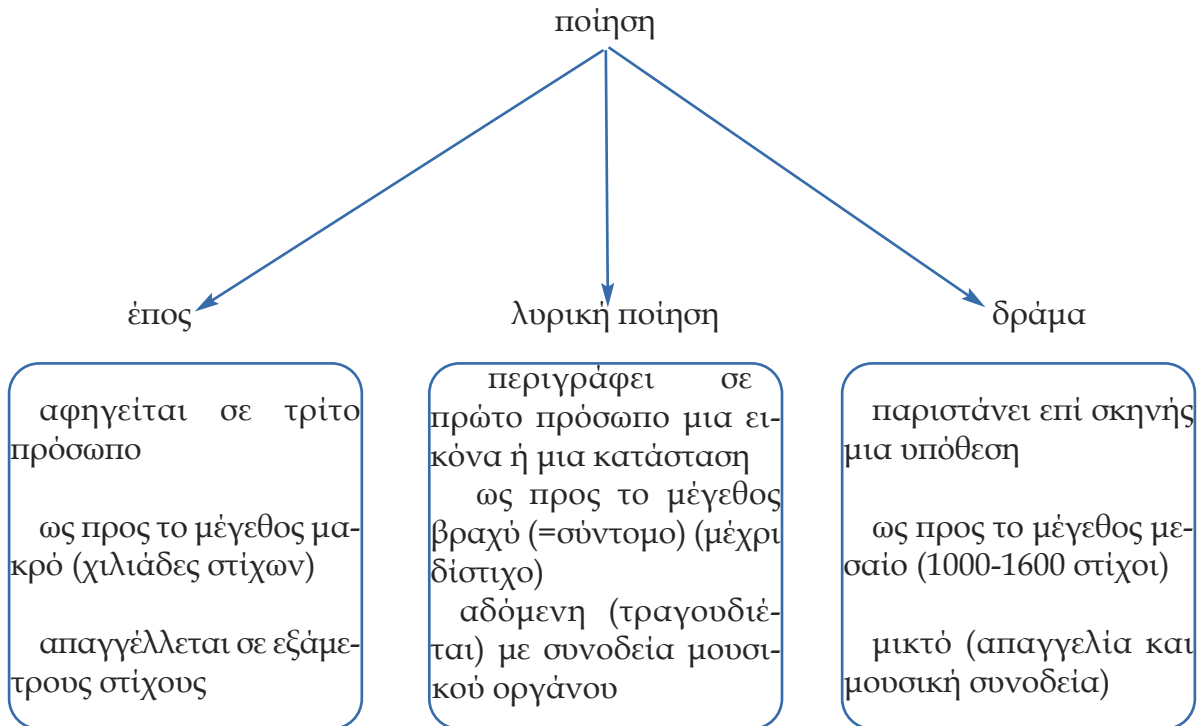
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αρχίλοχος	
οὐ φιλέω μέγαν	11
ἀσπίδι μὲν	13
χρημάτων ἄελπιον	15
θυμέ, θύμ'	17
κῆδεα μὲν στονόεντα	19
τοῖς θεοῖς	21
Μίμνερμος	
ἡμεῖς δ', οἶά τε φύλλα	23
Σαπφώ	
ποικιλόθρον' ἀθανάτ'	27
κατθανοῖσα δὲ κείσῃ	30
Σόλων	
ἡμετέρη δὲ πόλις ... οὔποτ' ὀλεῖται	31
Πίνδαρος	
14ος ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΣ (Ἀσωπίχῳ Ὀρχομενίῳ σταδιεῖ)	35
7ος ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΣ (Μεγακλεῖ Ἀθηναίῳ τεθρίππῳ)	39
Σιμωνίδης	
ἄνθρωπος ἑὼν	43

Εισαγωγή

είδη και διαφορές της αρχαίας ποίησης

είδη και διαφορές της αρχαίας ποίησης

δημώδης ποίηση

Σώζονται λίγα αποσπάσματα

λυρική μουσική

Χάθηκε. Ο όμως 7ος αιώνας πΧ θεωρούνταν ο αιώνας των μουσικών ανακαλύψεων και νεωτερισμών, ειδικά στη λύρα και την κιθαρωδία. Ο αρχαϊκός κόσμος ήταν γεμάτος φεστιβάλ και μουσικούς αγώνες, ενώ μουσική συνοδεία είναι γνωστό ότι είχαμε και ιδιωτικές συναντήσεις, όπως τα συμπόσια.

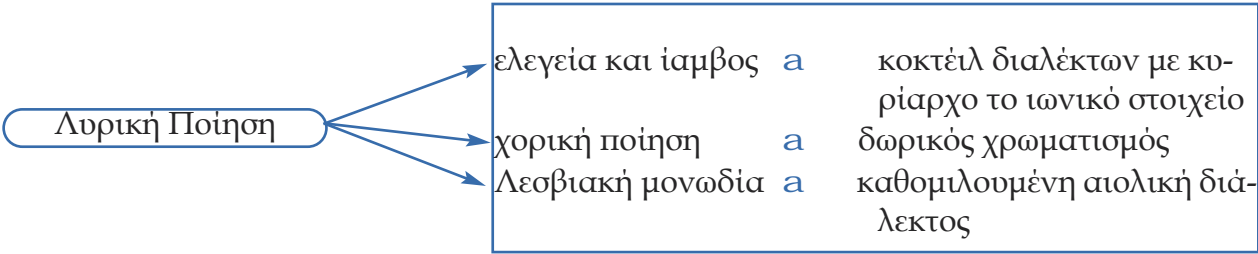
έπος

Άσκησε την ισχυρότερη επίδραση (το έπος είναι παλαιότερο). Πρόσφερε επεξεργασμένο μύθο, υψηλή τεχνική αρτιότητα και δελεαστικές κι επίμαχες ιδεολογικές προτάσεις/αντιλήψεις. Η λυρική ποίηση δίνει ένα άλλο νόημα στο μύθο, τον ερμηνεύει βάσει των νέων κοινωνικών, πολιτικών και φιλοσοφικών αντιλήψεων του αρχαϊκού κόσμου.

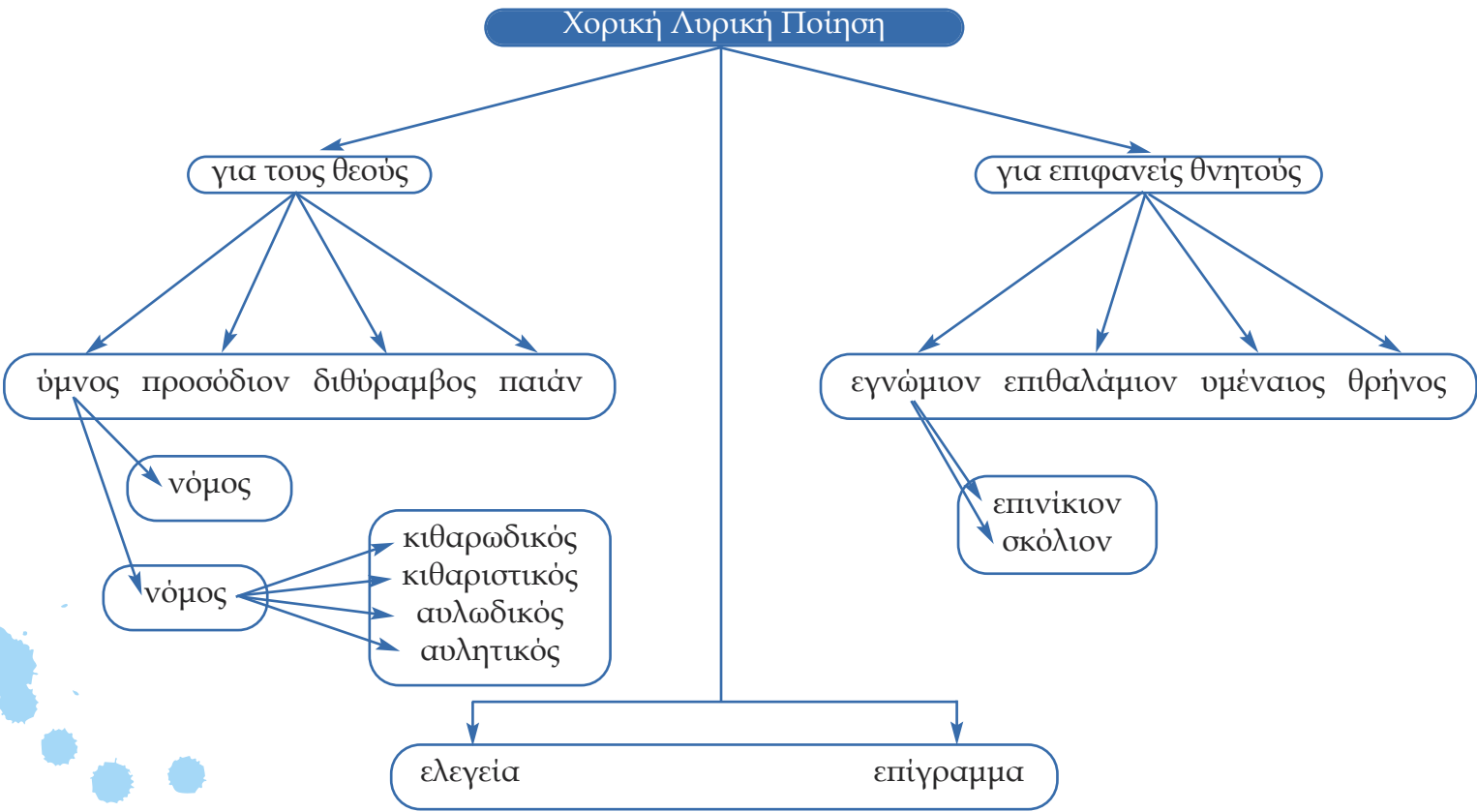
διαίρεσεις
λυρικής ποίησης

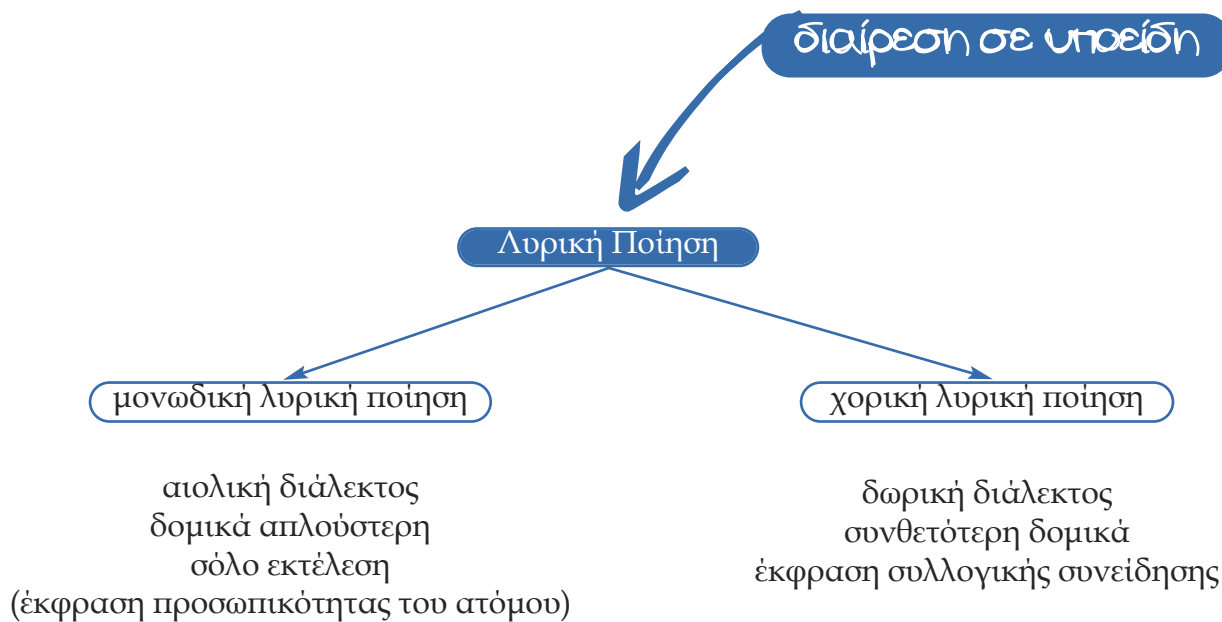
Το είδος ονομάζεται λυρική καθώς συνδέεται με τη λύρα. Ήδη οι αλεξανδρινοί φιλόλογοι χρησιμοποίησαν τον όρο αυτό. Μέλος είναι το τραγούδι και μελικός ο ποιητής (μετά τον 5ο αιώνα έχουμε και τη λέξη μελοποιός).

διαίρεση ως
προς τη διάλεκτο

διαίρεση χορικής λυρικής
ποίησης σε υποείδη

η εξέλιξη της λυρικής ποίησης και οι κύρια εκπρόσωποί της

αρχικό στάδιο

Τέρπανδρος
Στησίχορος

Ακολουθούν το δρόμο του Ομήρου και απλά μελοποιούν μυθικές αφηγήσεις επικού τύπου

Αρχίλοχος

- S Χαράζει νέα λυρική πορεία.
 - S Αποστρέφεται θεματικά το μύθο
 - S Μετρικά και τεχνικά εμφανίζει μεγάλη εφευρετικότητα σε μετρικά σχήματα, εγκαινιάζει τις στρατηγικές και τον τρόπο του βραχέως άσματος
 - S Ιδεολογικά απορρίπτει κατηγορηματικά τις αξίες του επικού κόσμου: αντί του κλέους **a** συναισθηση του πόσο εύθραυστη και εφήμερη είναι η ανθρώπινη ύπαρξη
- αντί της ανδρείας **a** αναγνωρίζει τον καιριο ρόλο της ανθρωπίνης αμηχανίας

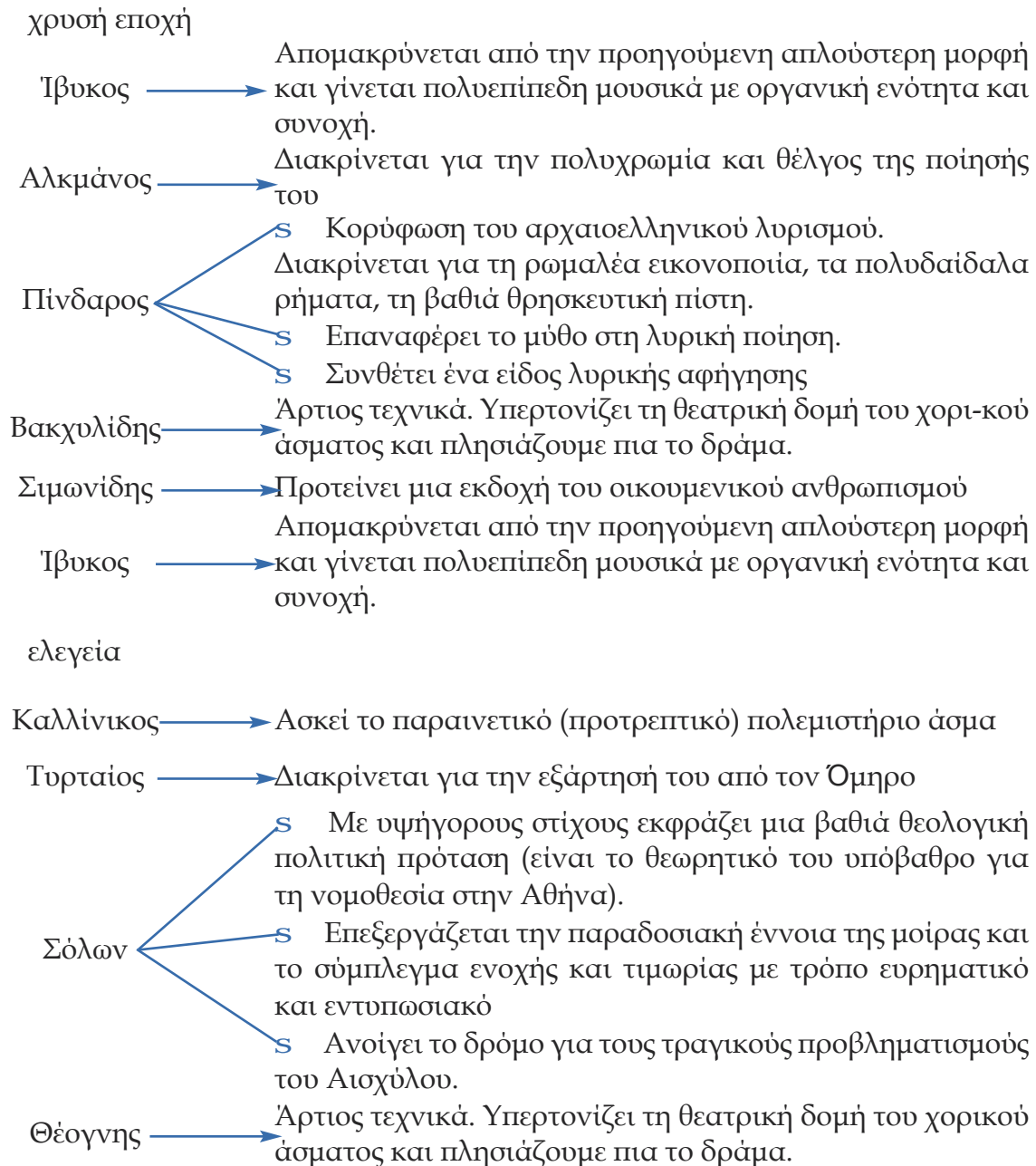
δεύτερη φάση

Αλκαίος
Ανακρέων

S Ωρίμανση του αρχαϊκού λυρισμού

Σαπφώ

- S Ανατρέπονται οι παραδοσιακές συντεταγμένες της παλιάς ποίησης με φιλοσοφικές προεκτάσεις
- S Προβάλλεται το δόγμα της απολύτως προσωπικής επιλογής του ατόμου έναντι των σταθερών, κοινών και δεδομένων προτιμήσεων και αξιών του συνόλου

ασκήσεις

1. Ποια είναι τα κύρια είδη της αρχαιοελληνικής ποίησης και οι ποιες οι βασικές τους διαφορές;
2. Ποιες είναι οι βασικές υποδιαιρέσεις της αρχαϊκής λυρικής ποίησης;
3. Ποιες είναι οι διαιρέσεις της χορικής λυρικής ποίησης;
4. Ποιοι είναι οι κύριοι εκπρόσωποι της αρχαϊκής λυρικής ποίησης;
5. Ποια η διαφορετικότητα του Αρχίλοχου;
6. Ποιες καινοτομίες έφερε στη λυρική ποίηση η Σαπφώ;
7. Γιατί ο Πίνδαρος θεωρείται η κορύφωση της λυρικής ποίησης;
8. Γιατί κρίνουμε ότι ο Σόλων ανέβασε την ελεγεία στο ψηλότερο σκαλί;

3. οὐ φιλέω μέγαν

Αρχίλοχος

μετάφραση

οὐ φιλέω μέγαν στρατηγὸν οὐδὲ διαπειλιγμένον

οὐδὲ βοστρύχοισι γαῦρον οὐδ' ὑπεξυρημένον

ἀλλὰ μοι σμικρὸς τις εἶη καὶ περὶ κνήμας ἰδεῖν
ροϊκός, ἀσφαλῶς βεβηκῶς ποσσὶ, καρδίας πλέως.

Δε θέλω (δε μου αρέσει) ψηλὸ στρατηγὸ οὔτε να περπατᾶ με ανοιχτὰ τα πόδια

οὔτε να καυχίεται για τις μπούκλες (τα μαλλιά) του, οὔτε να ξυρίζεται λίγο, ἀλλὰ για μένα ας εἶναι κοντὸς και να βλέπει (ας ἔχει) στραβά τα πόδια του, με ασφάλεια ὁμως να προχωρᾶ στα πόδια και γεμάτος καρδιά (θάρρος).

εμνηνευτικά σχόλια

Ο Αρχίλοχος ανήκει στην εποχή του μεγάλου αποικισμού. Με αυτόν η λυρική ποίηση γίνεται εντελῶς προσωπική. Ξεφεύγει ἀπὸ τους μύθους και ασχολείται με τη σύγχρονή του πραγματικότητα. Θεωρεῖται ο γενάρχης της αρχαϊκῆς λυρικής ποίησης, ἀμφισβητώντας κεντρικές ἀξίες του ἐπικού ἀνθρώπου, σε μια εποχή ανοιχτῶν οριζόντων για τον ἑλληνισμό, ὅταν η ἀποδοχή των ομηρικῶν ἐπῶν, τρεις αἰῶνες μετὰ τη σύνθεση τους, που δεν ἔπαψε να συγκεντρώνει τη σταθερή προτίμηση του ἑλληνικού λαοῦ, ἔμπαινε σε σκληρὴ δοκιμασία ἀπὸ τη διανοητική του πρωτοπορία.

Δεν παύει ὁμως να ἀποτελεῖ μέρος του κοινωνικού συνόλου και συμμερίζεται τα ὄνειρα και τα πάθη των συμπολιτῶν του, ὁμως η ποίησή του ἔχει καθαρὰ προσωπικό χαρακτήρα. Ο Αρχίλοχος εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στους μεταγενέστερους του ποιητές και ἰδιαίτερα στον Ἀριστοφάνη, τον Καλλίμαχο, το Λυκόφρονα, τον Ἐννιο, τον Κάτουλλο και τον Οράτιο.

Ἐκφράστηκε κυρίως με τον ἐλεγειακό και τον ιαμβικό στίχο. Ωστόσο υποβόηθησε την ἀνάπτυξη και της λυρικής ποίησης προς δύο κατευθύνσεις. Πρῶτον, μίλησε για τα προσωπικά του αἰσθήματα χωρίς ντροπή. Η ειλκρίνειά του θορύβησε και ταυτόχρονα καταγοήτευσε τους κατοπινούς, και το μῖσος που πλημμύριζε μερικά τραγούδια του θεωρήθηκε ἀπὸ τον Πίνδαρο τρομαχτικό παράδειγμα για το κακό που μπορεί να κάμει η γλῶσσα του ἀνθρώπου. Ἀπὸ την ἄλλη μεριά, ἔγραψε για τον ἔρωτα και τον πόλεμο, για ἀπλές συγκινήσεις και χαριτωμένες σκηνές.

Παράλληλα, ἐκμεταλλεύεται τη δυναμικότητα του λαϊκού λόγου ως φορέα της ποίησης. Στις ἐλεγείες του χρησιμοποιεῖ την παραδοσιακή γλῶσσα του ἔπους, ἀλλὰ στα ἄλλα του ποιήματα χρησιμοποιεῖ ἓνα περισσότερο εὐρῶστο, σύγχρονο γλωσσικό ἰδίωμα, πλούσιο σε μεταφορές και σε κοινῶς χρηστές ἐκφράσεις -και σ' αυτό ἀκριβῶς το τελευταῖο υπῆρξε πρόδρομος ἄλλων σημαντικῶν ποιητῶν. Ἐχτισε τις στροφές του με βάση ἰαμβικά, τροχαϊκά και δακτυλικά στοιχεία παρά με τα μέτρα του παραδοσιακού τραγουδιῶ. Εἰσήγαγε το προσωπικό στοιχείο στην ποίηση, κι ὠστόσο προτίμησε μια τέχνη που στέκεται πιο κοντὰ στον προφορικό λόγο παρά στο τραγούδι.

• Η αρχαία μονωδία, γενικά, έμεινε δεμένη με τον καθημερινό λόγο και έτσι κράτησε πάντα έναν επίκαιρο τόνο. Οι ποιητές της δε νοιάζονταν ούτε για το ηρωικό παρελθόν ούτε για τις αχρονικές θρησκευτικές αλήθειες. Έγραφαν για τον εαυτό τους και για τους φίλους τους σε απλή, καθημερινή και γι' αυτό άμεση γλώσσα.

Στο ποίημα αυτό διακρίνεται πρωτίστως η διαφωνία του αυτή με το μύθο και ιδιαίτερα με τον Όμηρο. Μοιάζει να συνδιαλέγεται με το ομηρικό πρότυπο του άνδρα που είναι όμορφος, ψηλός και περπατά υπερήφανα. Ο ποιητής δεν ενδιαφέρεται ούτε για το παραδοσιακό πρότυπο του βασιλιά-στρατηγού ούτε για την εξωτερική εμφάνιση. Έμφαση για αυτόν πρέπει να δοθεί στις ουσιαστικές αρετές. Εκείνες τις αρετές που ο χρόνος δεν αλλοιώνει.

Το επικό πρότυπο του ήρωα συμπηφίζει σε ένα και το αυτό πρόσωπο όλες τις αρετές κι όλες τις χάρες: ο επικός ήρωας είναι ωραίος και ανδρείος, δίκαιος και σοφός ανάμεσα στους ανθρώπους και ευσεβής απέναντι στους θεούς. Στρατηγός, επομένως, με τη γενναιότητα του Αγαμέμνονα, το ψηλός του Αίαντα και τη δυσμορφία του Θερασίτη —η υβριδική περίπτωση που περιγράφει ο Αρχίλοχος εδώ— είναι απολύτως αδιανόητη για τα ομηρικά μέτρα. Μέσα σε τέσσερις στίχους, ο ρηξικέλευθος λυρικός ποιητής αφαιρεί τον ακρογωνιαίο λίθο από το ηρωικό ιδεολογικό οικοδόμημα.

Στρατιώτης ο ίδιος είχε πλούσια εμπειρία για τη στάση που πρέπει να κρατά ένας στρατηγός. Ωστόσο, το ποίημα δεν είναι αυτοβιογραφικό. Στόχος του Αρχίλοχου, είναι να εκφράσει ακριβώς αυτή τη διαφωνία του με το ομηρικό πρότυπο, με την παράδοση και το μύθο.

Εκφραστικά μέσα και δομή

Εκφραστικά το μήνυμά του γίνεται από την αρχή αντιληπτό. Οι δύο κιάλας λέξεις δηλώνουν τη διαφωνία του με το μύθο (ού φιλέω). Την άρνησή του αυτή τη συνοδεύει μα τέσσερα επίθετα και μετοχές, σε αντιστοιχία μεταξύ τους (το ένα κάτω από το άλλο, όχι χιαστό σχήμα) που λειτουργούν ως κατηγορούμενα-κατηγορηματικές μετοχές (μέγαν, διαπεπλιγμένον, γαῦρον, ὑπεξυρημένον). Το μισό τετράστιχο ουσιαστικά είναι η διαφωνία του με τις παραδοσιακές αξίες, ενώ ακολουθεί η δική του επιθυμία, η δική του αντιπρόταση.

Στο δεύτερο δίστιχο κατ' αντιστοιχία με τους πρώτους στίχους ο ποιητής με επίθετα (κατηγορούμενα) και μία μετοχή (κατηγορηματική) αντιπροτείνει έναν γεμάτο ουσιαστικές αρετές στρατηγός. Ας είναι κοντός ή στραβοκάνης, αρκεί να είναι θαρραλέος και σίγουρος για τον εαυτό του.

Οι σημαντικότερες λέξεις, εκείνες με την κυρίαρχη σημασία είναι η πρώτη και η τελευταία. Το γεγονός μάλιστα ότι η πρώτη λέξη είναι ρήμα κάνει τη βαρύτητά της ακόμα μεγαλύτερη, ενώ η άρνηση υπερτονίζει τη σημασία της για τον ποιητή. Η δε τελευταία λέξη (περιγραφικό επίθετο πλέως) κλείνει το βραχύλογο ποίημα εντυπωσιακά. Το επίθετο συνοδευόμενο από τη γενική του περιεχομένου (καρδίας) αποκαλύπτει τη σημαντικότερη κατά τον Αρχίλοχο αρετής ενός στρατηγού: το θάρρος.

ασκήσεις

1. Να γραφεί το γ' ενικό πρόσωπο όλων των εγκλίσεων των παρακάτω ρημάτων στο χρόνο και τη φωνή που βρίσκονται: φιλέω, εἶη, ἰδεῖν, βεβηκώς.
2. Για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις να γράψετε από δύο νεοελληνικά παράγωγα: ἰδεῖν, βεβηκώς, καρδίας, ἀσφαλές.

4. ἀσπίδι μὲν

μετάφραση

ἀσπίδι μὲν Σαΐων τις ἀγάλλεται, ἦν παρὰ θάμνῳ,
 ἔντος ἀμώμητον, κάλλιπον οὐκ ἔθελων •
 αὐτὸν δ' ἔξεσάωσα. τί μοι μέλει ἀσπίς ἐκείνη;
 ἔρρέτω • ἔξαῦτις κτήσομαι οὐ κακίῳ.

Με την ασπίδα απ' τους Σαΐους
 κάποιος θ' αγάλλεται •
 στα θάμνα, αρματωσιά λαμπρή,
 την πέταξα άθελά μου.
 Φτάνει που σώθηκα. Για την
 ασπίδα εκείνη νοιάζομαι;
 Ώρα καλή της! Θ' αποχτήσω
 άλλη λαμπρότερη.

εμνηνευτικά σχόλια

Το ποίημα αναφέρεται στην επιβίωση (και δειλία) κατά τη μάχη. Αποδίδει μια ιδιαίτερη σημασία στον ρίψασπιν. Ο ίδιος ο Αρχίλοχος ήταν επαγγελματίας μισθοφόρος. Ωστόσο, είναι δύσκολο να πει κάποιος με σιγουριά αν πρόκειται για προσωπικό βίωμα. Ας έχουμε υπόψη ότι ο στρατιώτης-ποιητής είναι ο πρώτος ποιητής που δίνει μία υποκειμενική διάσταση με τη χρήση του α' προσώπου στη λογοτεχνία. Εκφράζει προσωπικές σκέψεις και συναισθήματα. Το θέμα του ριψάσπιδος απαντάται και σε άλλους ποιητές (Αλκαίος, Ανακρέων, Οράτιος).

Είναι από τα λίγα ποιήματα που αντί να κατηγορούν τον ρίψασπιν ως προδότη, ουσιαστικά τον επαινούν που κατάφερε να επιβιώσει και να μη πεθάνει κατά τη μάχη. Έχει σημασία ιδιαίτερη ότι δεν τονίζεται αν η μάχη είναι νικηφόρα ή όχι. Μάλλον θα τείναμε να υποθέσουμε ότι πρόκειται για μία μάχη χαμένη, όπου σημαντικότερη κατά τον ποιητή είναι η επιβίωση του πολεμιστή ώστε ισχυρότερος να πολεμήσει στο μέλλον, σε μια άλλη μάχη.

Ο ποιητής ηχεί τραγικά αληθινός. Στο δίλημμα “ζωή ή θάνατος” ο Αρχίλοχος απαντά αντηρωικά, ενάντια στην επική ποιητική παράδοση. Αρνείται το θάνατο για το ομηρικό κλέος. Άλλωστε, το ποίημα και οι αντιλήψεις που εκφράζει έρχονται σε σύγκρουση τόσο με την πολεμική παράδοση των Ελλήνων (ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς) όσο και στη σημασία της ασπίδας ως πολεμικό εργαλείο. Μάλιστα, αυτό το ιδιαίτερο αντηρωικό/αντιεπικό στοιχείο τονίζεται από ολόκληρο το 2ο στίχο που αποτελείται από ομηρικές διατυπώσεις καινοτομώντας ποιητικά ως προς την αντηρωική αντίληψη που εκφράζει.

Ας μη λησμονούμε τη σημασία που αποδίδει ο Όμηρος τόσο στην κλεμμένη μετά το φόνο του Πατρόκλου πανοπλία του Αχιλλέα, όσο και στην ασπίδα που κατασκευάζει ο Ήφαιστος για τον ημίθεο. Έτσι, το θέμα της ασπίδας είναι κεντρικό μεν στην ποίηση, αλλά εδώ αποκτά μία πιο ανθρώπινη διάσταση. Αν και βλέπει την ασπίδα ως έργο τέχνης, δε μετανιώνει καθόλου που την παράτησε σε έναν θάμνο, τρεπόμενος σε φυγή σε μια μάχη, και τώρα έπεσε λάφυρο σε χέρια εχθρού. Ο ίδιος γλύτωσε.

Ο Αρχίλοχος ανατρέποντας το ομηρικό ηρωικό ιδεώδες, σηματοδοτεί την αρχή της λογοτεχνικής (και φιλοσοφικής) μετάβασης στο ανθρωπιστικό ιδανικό, το οποίο αναπτύχθηκε στην κλασική εποχή και θεωρείται έκτοτε αναπόσπαστο μέρος της αντίληψης των σοφιστών κυρίως. Ορίζει τη σωτηρία της ζωής ως ύψιστο χρέος. Αξίζει να σημειώσουμε ότι ο Αρχίλοχος

δεν αποφεύγει τον πόλεμο. Προτιμά τη ζωή από το θάνατο, αλλά δέχεται να πολεμήσει αργότερα, σε μία άλλη μάχη με άλλη λαμπρότερη ασπίδα.

εξφραστικά μέσα και δομή

Η απουσία άμεσων αναφορών στη μάχη, το ποιος πήρε την ασπίδα του όπως και η απουσία επιθετικότητας εναντίον του αντιπάλου είναι χαρακτηριστική. Δίνει έναν τόνο απάθειας κι αδιαφορίας για την ίδια τη μάχη και μεταφέρει την έμφαση στην επιβίωση. Η στάση του ποιητή υπογραμμίζεται με την απέχθειά του προς το όπλο, τη λατρεία του προς τη ζωή και την υποβάθμιση του αντιπάλου μέσα από την ανωνυμία.

Το ποίημα κινείται στον χρονικό άξονα παρόν-μέλλον: *ἀγάλλεται, ἐξεσάωσα, ἐρρέτω - κτήσομαι*

ασκήσεις

1. Να συγκρίνεται την ασπίδα του Αρχίλοχου με εκείνη που κατασκεύασε ο Ήφαιστος για τον Αχιλλέα (Ιλιάδα, Σ, στίχ. 478-608).
2. Να σχολιάσετε την αντίθεση του ποιητή προς τον ηρωικό θάνατο και το ομηρικό κλέος.

5. χρημάτων ἄελπτον

μετάφραση

χρημάτων ἄελπτον οὐδέν ἐστιν οὐδ' ἀπώμοτον

οὐδὲ θαυμάσιον, ἐπειδὴ Ζεὺς πατὴρ Ὀλυμπίων

ἐκ μεσαμβρίας ἔθηκε νύκτ', ἀποκρύψας φάος

ἡλίου λάμποντος, λυγρὸν δ' ἦλθ' ἐπ' ἀνθρώπους δέος.

ἐκ δὲ τοῦ καὶ πιστὰ πάντα κάπῖελπτα γίνεται

ἀνδράσιν· μηδεὶς ἔθ' ὑμέων εἰσορέων θαυμαζέτω

μηδ' ἐὰν δελφῖσι θῆρες ἀνταμείψωνται νομὸν

ἐνάλιον, καὶ σφιν θαλάσσης ἠχέεντα κύματα

φίλτερ' ἠπιέρου γένηται, τοῖσι δ' ὑλέειν ὄρος.

από τα πράγματα ανέλπιστο τίποτα δεν είναι, ούτε ό,τι και με όρκο αν ισχυρίζεται κανείς ότι δε θα συμβεί,

ούτε θαυμαστό, επειδή ο Δίας ο πατέρας των Ολυμπίων

μέσα στο μεσημέρι έφερε τη νύχτα, αφού έκρυψε το φως

του ήλιου που έλαμπε, και ήρθε οδυνηρός φόβος στους ανθρώπους,

ενώ στο εξής όλα γίνονται πιστευτά κι αναμενόμενα

για τους άνδρες. Κανείς ακόμη από εσάς αν βλέπει να μη θαυμάζει

ούτε αν με τα δελφίνια τα άγρια ζώα ανταλλάξουν κατοικία

θαλασσινή και σε αυτά τα ηχηρά κύματα της θάλασσας

γίνουν πιο αγαπητά από τη στεριά, ενώ στα άλλα το δασώδες βουνό (όρος).

εμνηνευτικά σχόλια

Με αξιοθαύμαστο περιγραφικό τρόπο, ο ποιητής δηλώνει το ευμετάβολο των πραγμάτων. Τόσο εύκολα αλλάζουν τα πράγματα ώστε ακόμα και οι φυσικοί νόμοι καταρρίπτονται. Ο μύθος εδώ αποτελεί μία αφορμή για να δηλώσει ο Αρχίλοχος την αλλαγή, το άμηχανον των ανθρώπων. Ενώ όμως το έπος προέβαλε μία εικόνα ότι όλα μένουν σταθερά κι αμετακίνητα (τα πρότυπα και οι αξίες, η μοίρα κλπ), για τον Αρχίλοχο όλα μεταβάλλονται.

Είναι πια η εποχή του αποικισμού. Νέοι δρόμοι ανοίγονται, νέες ιδέες έρχονται από την Ανατολή, νέες αξίες και κοινωνικές καταστάσεις αλλάζουν ριζικά τις ελληνικές κοινωνίες. Τίποτα δε μένει ανεπηρέαστο, όλα αλλάζουν. Ακόμα και η ίδια η φύση.

Ενώ το ποίημα ξεκινά από τη μυθική απόκρυψη του ήλιου που προκάλεσε τρόμο στους ανθρώπους, τελικά καταλήγει σε μία εξωπραγματική κατάσταση. Χωρίς σχεδόν λογική ο ποιητής μεταφέρεται στη θαλάσσια ζωή και τα δελφίνια. Οι εικόνες εναλλάσσονται σχεδόν συνειρμικά.

εκφραστικά μέσα και δομή

Το ποίημα διακρίνεται σε δύο ενότητες. Στην πρώτη (χρημάτων...δέος) είναι τα ανέλπιστα, τα απίστευτα, όπως τα θαύμα του Δία. Στη δεύτερη ενότητα (ήλιου...ἄρος) η απόδειξη, η άποψη του ποιητή ότι όλα μπορούν να συμβούν.

Οι δύο αντιθετικές φράσεις τίθεται πρώτες η κάθε μία στην αντίστοιχη ενότητα και ταυτόχρονα μέσα από το αντιθετικό σχήμα των επιθέτων-κατηγορουμένων (ἄελπτον, ἀπόμοτον, θαυμάσιον -πιστά, ἐπίελπτα) ο ποιητής ορίζει τις δύο ενότητες.

Τα δε ρήματα των κύριων προτάσεων (ἔστιν, γίνεται) δημιουργούν ένα πυραμιδωτό νοηματικό σχήμα, απλά και μόνο με την επιλογή των ίδιων των λέξεων και τη συντακτική δομή του ποιήματος. Στην αρχή κάθε ενότητας (στην κορυφή της πυραμίδας) είναι οι κύριες προτάσεις (με τα κατηγορούμενα) κι ακολουθούν οι δευτερεύουσες (αιτιολογική στην πρώτη ενότητα και υποθετική στη δεύτερη), ενώ οι άλλες κύριες (ἦλθε, θαυμαζέτω) ουσιαστικά λειτουργούν ως συμπλήρωμα των προηγούμενων κύριων προτάσεων. Μία διαφοροποίηση είναι στη χρήση της χρονικής μετοχής ἀποκρύψας στην πρώτη ενότητα, έναντι μιας ακόμα υποθετικής πρότασης στη δεύτερη (γένηται).

ασκήσεις

1. Να κλιθούν στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών τα ουσιαστικά πατήρ, νύκτα, ἀνδράσιν, θαλάσσης, ἄρος.
2. Να αντικατασταθούν εγκλιτικά τα ἦλθε, θαυμαζέτω, ἔστιν, ἔθηκε .
3. Να αντικατασταθεί χρονικά το γίνεται (γίγνεται).

6. Θυμέ, θυμί'

μετάφραση

θυμέ, θυμί', άμηχάνοισι κήδεσιν κυκώμενε,
 ^ άναδευ δυσμενών δ' άλέξεο προσβαλών έναντίον
 στέρνον ^ ένδοκοισιν έχθρών πλησίον κατασταθείς
 άσφαλέως· καί μήτε νικέων άμφάδην άγάλλεο,
 μηδέ νικηθείς έν οίκωι καταπεσών όδύρεο,
 άλλά χαρτοΐσίν τε χαΐρε καί κακοΐσιν άσχάλα
 μή λίην, γίνωσκε δ' οΐος ρύσμος άνθρωπος έχει.

ψυχή, ψυχή (μου), από τις
 αγιάτρευτες συμφορές ταραγ-
 μένη,
 σήκω και αντιστάσου αφού
 προβάλεις
 το στήθος απέναντι στον εχθρό
 παιγιδεύοντας, κοντά αφού στα-
 θείς
 με ασφάλεια. Και ούτε αν νι-
 κήσεις δημόσια μη χαιρέσαι,
 ούτε αν νικηθείς στο σπίτι
 αφού πέσεις μην οδύρεσαι,
 αλλά να χαιρέσαι με τις χαρές
 και με τις συμφορές να θλίβεσαι,
 όχι υπερβολικά. Και γνώριζε
 (έχε στο νου σου) ποιος ρυθμός
 κατέχει τους ανθρώπους (την αν-
 θρώπινη ζωή)

εμηνευτικά σχόλια

Σε τούτο το ποίημα κυρίαρχο θέμα είναι η κυριαρχία του ανθρώπου απέναντι στα συναισθή-ματά του. Ο λυρικός ποιητής συμβουλεύει το κοινό του να μην έχει υπερβολικές αντιδράσεις ούτε στις χαρές ούτε στις λύπες. Ο άνθρωπος πρέπει να ελέγχει και να κυβερνά τις αντιδράσεις του, για να μη φτάσει στην υπερβολή.

Ουσιαστικά εδώ έχουμε μία από τις πρώτες περιγραφές της έννοιας του μέτρου. Μηδέν άγαν σημείωνε ο Σόλων στον Κροίσο, πᾶν μέτρον άριστον έλεγαν στους επόμενους αιώνες οι Έλληνες. Όλα θέλουν μέτρο και ποτέ υπερβολή. Ακόμα και η διαχείριση των συναισθημάτων μας.

Η λυρική ποίηση ούτως ή άλλως βρήκε τον τρόπο να εκφράσει τις δικές της φιλοσοφικές αναζητήσεις, πριν ακόμα διαμορφωθούν φιλοσοφικές σχολές και ο πεζός λόγος στην αρχαιοελληνική γραμματεία. Βαθιά φιλοσοφικό το περιεχόμενο του ποιήματος, στις ομηρικές υπερβολές (Αχιλλέας, Αίας, Αγαμέμνων) αντιπροτείνει την μετρίαση της έκφρασης των συναισθημάτων, την κυριαρχία του νου επί της ψυχής (καρδιάς). Ακόμη μία φορά, το έπος γίνεται η αφορμή για να εκφραστούν εκ διαμέτρου διαφορετικές αναζητήσεις και θέσεις για τον ανθρώπινο βίο και συμπεριφορά.

εκφραστικά μέσα και δομή

Στο ποίημα εμφανής είναι η χρήση πολεμικών εννοιών (άλέξεο, έναντίον, στέρνον, ένδοκοισιν, έχθρών πλησίον κατασταθείς, νικέων - νικηθείς) . Με αυτές τις περιγραφές ο

ποιητής δίνει μια πολεμική διάσταση στον αγώνα για κυριαρχία επί των συναισθημάτων. Άλλωστε, η ίδια η ζωή είναι ένας πόλεμος καταστάσεων. Τόσο άμηχανος είναι ο άνθρωπος ώστε είναι σα να πολεμά καθημερινά. Άρα και τα συναισθήματα από τις μικρές ή μεγάλες νίκες του έρχονται ως αποτέλεσμα μαχών.

Από την άλλη, η χρήση των προστακτικών στο δεύτερο ενικό (άναδεν, άλέξεο, άγάλλεο, όδύρεο, χαΐρε, γίνωσκε) ενισχύει τον παραινετικό (συμβουλευτικό) και προτρεπτικό χαρακτήρα του ποιήματος.

Οι υποθετικές μετοχές (νικέων, νικηθείς) δηλώνουν αυτό το ευμετάβολο. Αυτό είναι και το κυρίαρχο ζήτημα που θίγει ο ποιητής, η βάση της φιλοσοφικής του αναζήτησης. Μάλιστα σε τούτη τη βασική αρχή (του ευμετάβολου του ανθρώπινου) δίνει ιδιαίτερη έμφαση με την τοποθέτησή της στον καταληκτικό στίχο. Το ποίημα ολοκληρώνεται με τη φράση οΐος ρύσμος άνθρωπος έχει.

ασκήσεις

1. Να αντικατασταθούν χρονικά στη φωνή που βρίσκονται τα ρήματα: γίνωσκε, προσβαλών, νικηθείς.
2. να γραφούν τα απαρέμφατα και οι μετοχές των παρακάτω ρημάτων σε όλους τους χρόνους: νικέων, έχει
2. Για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις να γράψετε από δύο νεοελληνικά παράγωγα: άλέξεο, καταπεσών, άμηχάνοισι, έχει, άγάλλεο, προσβαλών.

7. κήδεα μὲν στονόνεντα

μετάφραση

κήδεα μὲν στονόνεντα Περικλεες οὔτέ τις ἀσπῶν
 μεμφόμενος θαλίης τέρπεται οὐδὲ πόλις·
 τοίους γὰρ κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
 ἔκλυσεν, οἶδαλέους δ' ἄμφ' ὀδύνης ἔχομεν
 πνεύμονας. ἀλλὰ θεοὶ γὰρ ἀνηκέστοισι κακοῖσιν
 ὦ φίλ' ἐπὶ κρατερὴν τλημοσύνην ἔθεσαν
 φάρμακον. ἄλλοτε ἄλλος ἔχει τόδε· νῦν μὲν ἐς ἡμέας
 ἐτρέπεθ', αἱματόεν δ' ἔλκος ἀναστένομεν,
 ἔξαῦτις δ' ἑτέρους ἐπαμείψεται. ἀλλὰ τάχιστα
 τλήτε, γυναικεῖον πένθος ἀπωσάμενοι.

(Τη) συμφορά (τη) γεμάτη στεναγ-
 μούς, Περικλή, ούτε από τους πολί-
 τες κάποιος,
 κατηγορώντας να μη χαιρέται
 στην αφθονία ούτε η πόλη.
 Τέτοιους άνδρες γιατί το πολύ-
 βουο κύμα της θάλασσας
 καταπόντισε, ενώ έχουμε εξογκω-
 μένα από την οδύνη
 πνευμόνια. Αλλά οι θεοί στις αθε-
 ράπευτες συμφορές,
 φίλε, έβαλαν την ισχυρή καρτερία,
 (ως) φάρμακο. Άλλοτε άλλος έχει
 αυτό, τώρα όμως σ' εμάς
 στρέφεται και για τη ματωμένη
 πληγή αναστενάζουμε,
 και πάλι άλλους θα επισκεφτεί
 διαδοχικά. Αλλά γρήγορα
 κάνε κουράγιο, διώχνοντας το γυ-
 ναικείο πένθος.

εμνηνευτικά σχόλια

Ο ποιητής επανέρχεται στο θέμα του ευμετάβολου του ανθρώπινου βίου και της καρτε-
 ρικότητας που πρέπει να διακρίνει τους θνητούς. Όπως σημειώνεται και στο σχολικό εγχει-
 ρίδιο η τλημοσύνη είναι το αντίδοτο στις ανθρώπινες συμφορές. Είναι η οδυσσειακή εκείνη
 αρετή και υποδηλώνει τη σιδηρά και ακατάβλητη εκείνη δύναμη, χάρη στην οποία ήρωας
 αναδεικνύεται όχι όποιος αποδεικνύεται γενναιότερος και ικανότερος στη μάχη, αλλά
 εκείνος που, εντός και εκτός του πεδίου της μάχης, κυριαρχεί πλήρως πάνω στα αισθήματά
 του· αυτός που αντιστέκεται στις προκλήσεις, και σπάζει τελικά τα δεσμά που τον δένουν με
 τους πειρασμούς. Είναι οι δυνάμεις αντοχής που χαρακτηρίζουν τον Οδυσσέα και που
 πάνω απ' όλα παίρνουν τη μορφή του ελέγχου στα βίαια πάθη της ψυχής και της καρδιάς.
 Είναι εκείνη η ικανότητα που δε διακρίνει -εκ του αντιθέτου- τον Αχιλλέα (το πρότυπο πο-
 λεμικής δεινότητας, αρετής και ανδρείας) ο οποίος ενώ ξέρει το τέλος του τελικά υποτάσσεται
 στα ένστικτά του και σκοτώνει τον Έκτορα.

Ο Αρχίλοχος προάγει, λοιπόν, την τλημοσύνη σε κορυφαία αρετή και στάση ζωής που
 πρέπει να διακρίνει τον άνθρωπο. Καθώς η ζωή του ανθρώπου αποτελεί πεδίο συγκρούσεων
 των συμφορών και των χαρών, ο άνθρωπος πρέπει να μάθει να τα υπομένει όλα. Ο άνθρωπος,

εξάλλου,

Η ελεγεία και πάλι διακρίνεται για τον παραινετικό του χαρακτήρα. Οι κλητικές (Περικλεες, ασυναίρετο, και φίλε) αποκαλύπτουν ότι το έργο απευθύνεται σε κοντινό-φιλικό πρόσωπο του δημιουργού.

εξφραστικά μέσα και δομή

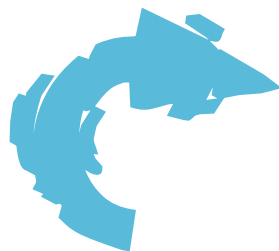
Στην ελεγεία τούτη κυρίαρχη θέση έχουν οι κύριες προτάσεις με τα ρήματά τους σε κεντρική θέση. Το αντικείμενο (κήδεα) της τροπικής μετοχής μεμφόμενος στην αρχή του ποιήματος κατέχει κυρίαρχη θέση, ενώ το τέρπεται έρχεται με τη ρηματική του βαρύτητα έρχεται ισοβαρώς να συμπληρώσει το νόημα.

Η δε εικόνα των πνιγμένων στηρίζει την πυραμίδα του πρώτου διστίχου. Πρόκειται για μία παραστατικότητα (σχεδόν ομηρικής έμπνευσης) εικόνα που μοιάζει πάρα πολύ με περιγραφή της Οδύσσειας. Εξάλλου, και η εικόνα αυτή ίσως αποτελεί μαζί με την έννοια της τλημοσύνης ομηρική έμπνευση. Άλλωστε, και ο ποιητής έχει νησιωτική καταγωγή και πιθανώς και ο φίλος του, Περικλής.

Η τοποθέτηση στην αρχή του στίχου της λέξης φάρμακον (επιρρηματικό κατηγορούμενο στο τλημοσύνην -αντικείμενο του έθεσαν), της δίνει επίσης εμφατικό ρόλο στο στίχο. Ομίως και η παραινετική (προτρεπτική) προστατική τλήτε.

ασκήσεις

1. Να αντικατασταθούν εγκλιτικά τα ρήματα έχομεν, έθεσαν, τλήτε.
2. Να αναγνωριστούν συντακτικά οι λέξεις κήδεα, πόλις, πνεύμονας, φάρμακον, τλημοσύνην, αίματόεν, πένθος.
3. Να βρείτε με ποιες λέξεις του ποιήματος συνδέονται ετυμολογικά οι νεοελληνικές λέξεις πνευμονία, έκλυση (καυσαερίων), μομφή, Φλοίσβος (περιοχή της Αττικής), τροπή, αναστεναγμός.

9. τοῖς θεοῖς

μετάφραση

Τοῖς θεοῖς †τ' εἰθεῖάπαντα† • πολλάκις μὲν ἔκ κακῶν
 ἄνδρας ὀρθοῦσιν μελαινηι κειμένους ἐπὶ χθονί,
 πολλάκις δ' ἀνατρέπουσι καὶ μάλ' εὖ βεβηκότας
 ὑπίους, κείνοις δ' ἔπειτα πολλὰ γίνεται κακὰ,
 καὶ βίου χρήμη πλανᾶται καὶ νόου παρήγορος.

Σ' ὅλα στηρίξου στους θεούς •
 εκείνοι αναστυλώνουν
 ὅσους στη γη τη μελανή πανά-
 θλιοι σέρνονται,
 ρίχνουν τ' ανάσκελα τους πριν
 καλοστεκάμενους
 κι ακολουθούν μύρια δεινά •
 πλανάται ο άνθρωπος
 ψωμί λιμάζοντας, με τα μυαλά
 του αλαλιασμένα.

εμνηνευτικά σχόλια

Το ποίημα αναφέρεται στο εφήμερο των ανθρώπινων πραγμάτων. Πρόκειται για ένα βασικό μοτίβο της ελληνικής ποίησης, αρχής γενομένης ιστορικά από τα ομηρικά έπη (πχ Οδύσσεια, στιχ. 130), και το ρόλο των θεών. Το ίδιο θέμα συναντάται και στο Θεόγνη και τον Πίνδαρο και πολλούς άλλους λυρικούς. Το εφήμερο του ανθρώπου παραδίδεται και στον Ηρόδοτο κατά τη συνάντηση του Σόλωνος με τον Κροίσο.

Ο άνθρωπος είναι ένα εφήμερο ον υποκείμενο στις αλλαγές της κάθε μέρας, πλήρης ρευστότητας. Ο άνθρωπος στέκει απέναντι στις διαδοχικές μεταβολές του φυσικού και του κοινωνικού του περιγύρου χωρίς λύση (αμήχανος). Αυτή η αδυναμία αποτελεί βασική στάση ζωής και η ποίηση δείχνει αμέριστη κατανόηση και συμπόνοια γι' αυτήν.

Για τον αρχαϊκό άνθρωπο ο εξωτερικός κόσμος γίνεται αντιληπτός ως πεδίο εναλλαγής και σύνθεσης στοιχείων άκρως αντίθετων μεταξύ τους· με αφετηρία ζεύγη αντιθέτων (διαλεκτική της φύσης) επιχειρούν οι φιλόσοφοι συλλάβουν την αλλαγή και την κίνηση, τη γένεση και τη φθορά στον φυσικό κόσμο. Κατ' αναλογία πιστεύουν ότι και η εσωτερική ζωή του ανθρώπου αποτελεί πεδίο όπου κυριαρχούν εναλλακτικά ή σύγχρονα άκρως αντίθετες μεταξύ τους καταστάσεις· το αποτέλεσμα είναι οι ακραίες αυτές αλλαγές να μεταμορφώνουν τη φύση του ανθρώπου, και να τον κάνουν να αισθάνεται έρμαιο ενός παιχνιδιού, που τα νήματά του κινούν κατά την αυθαιρέτη βούλησή τους οι θεοί.

Το ποίημα γέννημα μιας εποχής ραγδαίων αλλαγών (νέος κόσμος και τρόπος ζωής. Αποικισμός στη Μεσόγειο, πολεμικές συγκρούσεις) έρχεται να προστεθεί στην ανθρωποκεντρική θέση της λυρικής ποίησης, μακριά από το ηρωικό στοιχείο και το ομηρικό κλέος. Άλλωστε, και η ίδια η λυρική ποίηση έβλεπε τον εαυτό της ως εφήμερη, σε πλήρη αντίθεση προς το -αυτοχαρακτηριζόμενο- "αιώνιο έπος".

εκφραστικά μέσα και δομή

Με μία ιδιαίτερα παραστατική διατύπωση ο θνητός εμφανίζεται ανάσκελα, νεκρός, μπροστά στις επιβουλές των χαιρέκακων θεών. Άλλωστε, ο μισθοφόρος στρατιώτης-ποιητής

ήταν συνηθισμένος σε τέτοιες εικόνες.

Χαρακτηριστικές είναι οι αντιθέσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται το ποίημα:

ὄρθοῦσιν (ἄνδρας) - ἐπίχθονί κειμένους

ὄρθοῦσιν - ὑπίους

ἀνατρέπουσι - εὖ βεβηκότας

εὖ βεβηκότας - βίου χρήμηι καὶ νόου παρήγορος.

ασκήσεις

1. Ποιο είναι το κεντρικό νόημα του ποιήματος και με ποια εκφραστικά μέσα αποδίδεται;
2. Να συγκρίνεται την αντίληψη των ομηρικών ποιητών για την αιωνιότητα του έπους και το εφήμερο της λυρικής ποίησης
3. Ποιον αρχαϊκό φιλόσοφο και λυρικό ποιητή θυμίζει το ποίημα αυτό;

11. ἡμεῖς δ', οἶά τε φύλλα

μετάφραση

ἡμεῖς δ', οἶά τε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη
ἕαρος, ὅτ' αἴψ' αὐγῆς αὖξεται ἡλίου,
τοῖς ἴκελοι πήχυιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
τερπόμεθα, πρὸς θεῶν εἰδότες οὔτε κακὸν
οὔτ' ἀγαθόν· Κῆρες δὲ παρεστήκασι μέλαινας,
ἢ μὲν ἔχουσα τέλος γήραος ἀργαλέου,
ἢ δ' ἑτέρη θανάτῳ· μίνυνθα δὲ γίνεται ἥβης
καρπός, ὅσον τ' ἐπὶ γῆν κίδναται ἡέλιος.
αὐτὰρ ἐπὶν δὴ τοῦτο τέλος παραμείψεται ὥρης,
αὐτίκα δὴ τεθνάναι βέλτιον ἢ βίωτος·
πολλὰ γὰρ ἐν θυμῷ κακὰ γίνεται· ἄλλοτε οἶκος
τροχοῦται, πενίης δ' ἔργ' ὀδυνηρὰ πέλει·
ἄλλος δ' αὖ παιδῶν ἐπιδεδύεται, ὧν τε μάλιστα
ἱμείρων κατὰ γῆς ἔρχεται εἰς Ἄϊδην·
ἄλλος νοῦσον ἔχει θυμοφθόρον· οὐδέ τις ἔστιν
ἀνθρώπων ὧι Ζεὺς μὴ κακὰ πολλὰ διδοῖ.

εἰρηνευτικά σχόλια

Ο Μίμνερμος είναι ο πατέρας της ερωτικής ελεγείας, εκπρόσωπος της υποκειμενικής εκείνης ποίησης που εκφράζει μόχια συναισθήματα με καθαρά προσωπικό τόνο. Εκτός από τον έρωτα, ο Μίμνερμος φαίνεται ότι ασχολήθηκε και με άλλα θέματα. Αναφέρεται ποιημά του αφιερωμένο στον πόλεμο της Σμύρνης με τους Λυδούς. Στην αρχή του, απευθυνόταν

Μίμνερμος

Κι εμείς όπως τα φύλλα γεννά η πολυάνθη εποχή της άνοιξης, όταν γρήγορα αυξάνεται το φως του ήλιου, στα όμοια για ελάχιστο χρόνο άνθη της νεότητας στρεφόμεστε, από τους θεούς χωρίς να γνωρίζουμε ούτε κακό ούτε καλό. Αλλά οι Μοίρες στέκονται μαύρες (δίπλα μας) η μία έχοντας το τέλος των γηρατιών στον αργαλειό, και η άλλη του αθανάτου. Για λίγο υπάρχει της νεότητας (ο) καρπός, όσο στη γη εξαπλώνεται ο ήλιος. Αλλά όταν αυτό το τέλος προσπεράσει την εποχή σου, αμέσως καλύτερα να πεθάνεις παρά ζωή. Γιατί πολλές συμφορές υπάρχουν στην ψυχή. άλλοτε το σπῖτι κατατρώχεται, και είναι (γεμάτο) με έργα οδυνηρά της φτώχειας. Άλλος πάλι στερείται τα παιδιά του, τα οποία πολύ επιθυμώντας στη γη φτάνει στον Άδη (πεθαίνει). Άλλος έχει ανίατη ασθένεια. Ούτε κάποιος υπάρχει ανάμεσα στους ανθρώπους, στον οποίο ο Ζευς να μη δίνει πολλές συμφορές.

στις Μούσες, που τις ξεχώριζε σε παλιές θυγατέρες του Ουρανού και νέες θυγατέρες του Διός. Από τη σύνθεσή του αυτή προέρχεται ίσως ένα σωζόμενο απόσπασμα, στο οποίο περιγράφει έναν ορμητικό πολεμιστή του Λυδικού πολέμου. Σε άλλα αποσπάσματα κάνει λόγο για την ίδρυση της Σμύρνης και της Κολοφώνος.

Πιστεύεται ότι τα ποιήματα του Μίμνερμου ή τουλάχιστον ορισμένα από αυτά είχαν συγκεντρωθεί σε ιδιαίτερη συλλογή, που έφερε ως τίτλο το όνομα Ναννώ. Αν η Ναννώ ήταν πραγματικό πρόσωπο -η αγαπημένη αυλητρίδα του ποιητή, που συνόδευε με τον αυλό τα ποιήματά του- ή συμβόλιζε απλώς μια ιδανική ερωμένη δεν είναι εξακριβωμένο. Ο Μίμνερμος εκτιμήθηκε ως μεγάλος τεχνίτης του λόγου και του ελεγειακού μέτρου και γι' αυτό συμπεριλήφθηκε στον αρχαίο Κανόνα των ελεγειακών ποιητών μαζί με τον Φιλητά και τον Καλλίμαχο.

Η χαρά της νιότης, κάποια ανάλαφρη μελαγχολία για τις βραχύβιες ηδονές της, ο φόβος για τα γερατειά είναι οι ιδέες που κυριαρχούν στους μισούς τουλάχιστον από τους σωζόμενους στίχους του. Ειδικότερα, η αγωνία για το γήρας δεν εκφράστηκε από κανέναν άλλο ποιητή με τόση δύναμη και απλότητα. Για τη μελαγχολία του, εξάλλου, η κριτική επανειλημμένως αναρωτήθηκε μήπως οφείλεται στα πολιτικά γεγονότα της εποχής του και στις δυστυχίες της πατρίδας του. Από τους στίχους του όμως δεν προκύπτουν στοιχεία που θα μπορούσαν να στηρίξουν την υπόθεση αυτή.

Έτσι, και στο ποίημα τούτο διακρίνουμε τη σημασία που έχει το γήρας και η ταχύτητα με την οποία χάνεται η νιότη για τον ποιητή. Με σύγχρονους όρους (αναχρονισμός) θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε το ποίημα υπαρξιακό.

Διακρίνεται μία εσωτερικότητα, μία στροφή προς τον Άνθρωπο, μακριά από τη θεματολογία των μύθων. Η νεότητα είναι τόσο μικρή ώστε πολύ σύντομα την ακολουθούν οι συμφορές. Μοιάζει να βρίσκεται σε πλήρη συμφωνία με την ομηρική φιλοσοφία για την ανθρώπινη ζωή και τις συμφορές (πχ Οδυσσέας, αλλά βλέπε και σχόλια σχολικού εγχειριδίου). Ο ποιητής αναπραγματεύεται δημιουργικά την ομηρική παράδοση...

Οι συμφορές της ζωής είναι τόσες πολλές ώστε είναι δύσκολο να καταγραφούν. Ο ποιητής επιλέγει τις γνωστότερες και πιο συνηθισμένες (βαθιά γεράματα, οικογενειακά προβλήματα και θάνατος τέκνων, θανατηφόρες ασθένειες). Τόσο πολλά είναι τα κακά που όλοι τα γεύονται με τον ένα ή άλλο τρόπο, στον ένα ή άλλο βαθμό. Ο Δίας σε όλους μοιράζει συμφορές.

Ο ποιητής προτιμά το θάνατο από τα βαθιά -γεράματα αρρώστιες- γηρατιά. Φωνάζει καλύτερα ο θάνατος παρά η ζωή (αυτόκα δὴ τεθνάναι βέλτιον ἢ βίος). Ωστόσο, δεν είναι αυτό το κεντρικό του μήνυμα. Τοποθετημένο ανάμεσα στις εικόνες των Μοιρών που γνέθουν και στις συμφορές του ανθρώπου, μειώνεται το βάρος του μηνύματος και πλέον μεταφέρεται προς το τέλος (στις συμφορές που στέλνει ο Δίας).

εκφραστικά μέσα και δομή

Εκφραστικά το μήνυμά του γίνεται από την αρχή αντιληπτό. Δίνοντας έμφαση στο ἡμεῖς ακολουθεῖ η αναφορική πρόταση οἶα...ἕαρος. Ο πρώτος κιόλας στίχος δηλώνει την αγωνία του ποιητή. Το δε τελευταίο διστίχο (οὐδέ...διδοῖ) αποκαλύπτει τη βαθύτερη ανησυχία του ποιητή για το πολυτάραχο της ανθρώπινης ζωής.

Η ελεγεία θα μπορούσε να διακριθεί σε τρεις ενότητες. Στην αρχή τίθεται η ανησυχία του Μίμνερμου για την ταχύτητα με την οποία χάνονται τα νιάτα (στιχ. 1-5). Η δεύτερη ενότητα (στιχ. 5-10) περιλαμβάνει το φόβο των γηρατιών και το ρόλο της μοίρας που καθορίζει τον ανθρώπινο βίο, ενώ η Τρίτη (στιχ. 11-16) είναι οι συμφορές που τυχάνουν στους

ανθρώπους, ώστε να καταλήξει στην αποφθεγματική διατύπωση ότι όλοι δέχονται τελικά συμφορές από τους θεούς.

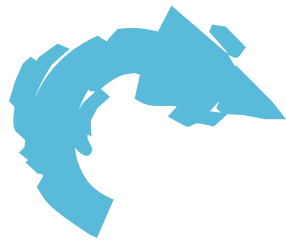
Οι εικόνες εναλλάσσονται η μία την άλλη με μία μοναδική σύνδεση νοημάτων που δημιουργούν τη γνώριμη μελαγχολική συναισθηση του Μίμνερμου. Τα φύλλα της άνοιξης που μεγαλώνουν με το έντονο ηλιακό φως αντιπαραβάλλονται με τα νιάτα. Την εικόνα διαδέχεται εκείνη με τις Μοίρες να γνέθουν στον αργαλειό τους το θάνατο και τα γηρατιά για να ακολουθήσουν διαδοχικά οι εικόνες των συμφορών: ένα σπίτι που κατατρώχεται από συμφορές, ο θάνατος των παιδιών κάποιου που τα υπεραγαπά και η ανίατη νόσος που “χτυπά την πόρτα” ενός άλλου.

Θα μπορούσαμε κάλλιστα να τιτλοφορήσουμε την ελεγεία ως “γλυκιά νιότη χωρίς συμφορές”.

ασκήσεις

1. Να κλιθούν στις πλάγιες πτώσεις του ενικού αριθμού τα ουσιαστικά ἔαρος, τέλος, γήραος.
2. αὔξεται, γίνεται, τεθνάναι, διδοῖ. :
 - α) Να γίνει κλιτική αντικατάσταση στο γ' ενικό στον αόριστο β'.
 - β) να γραφούν τα απαρέμφατα του Ἐνεστώτα.
3. ἡελίου, φύλλα, ἥβης, θανάτοιο, καρπός, ὠρης, γῆς, νοῦσον:
 - α) για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις να γράψετε από μία νεοελληνικά παράγωγη σύνθετη λέξη.
 - β) με τις λέξεις που γράψατε να σχηματίσετε προτάσεις στα νέα ελληνικά (όπου θα διακρίνεται η σημασία των εννοιών)

14. ποικιλόθρον' ἀθανάτ'

Σαπφώ

μετάφραση

ποικιλόθρον' ἀθανάτ' Ἀφρόδιτα,
παῖ Δίος δολόπλοκε, λίσσομαί σε·
μή μ' ἄσαισι μηδ' ὄνιαισι δάμνα,
4 πόντια, θῦμον,
ἀλλὰ τῶιδ' ἔλθ', αἶ ποτα κἄτέρωτα
τᾶς ἔμας αὔδας αἰοῖσα πῆλοι
ἔκλυες, πάτρος δὲ δόμον λίποισα
8 χρύσιον ἦλθες
ἄρμ' ὑπασδεύξαισα· κάλοι δέ σ' ἄγον
ᾠκεες στροῦθοι περὶ γᾶς μελαίνας
πύκνα δίννεντες πτέρ' ἀπ' ὠράνω ἴθε-
12 ρος διὰ μέσσω·
αἶψα δ' ἐξίκοντο· σὺ δ', ὦ μάκαιρα,
μειδιαίσαισ' ἀθανάτῳ προσώπῳ
ἦρε' ὅτι δηῦτε ἐπέπονθα κῶττι
16 δηῦτε κάλημμι
κῶττι μοι μάλιστα θέλω γένεσθαι
μαινόλαι θύμῳ· τίνα δηῦτε πείθω
.. σάγην ἔς σὴν φιλότατα; τίς σ', ὦ
20 Ψάπφ', ἀδικήει;
καὶ γὰρ αἶ φεύγει, ταχέως διώξει,
αἶ δὲ δῶρα μὴ δέκετ', ἀλλὰ δώσει,
αἶ δὲ μὴ φίλει, ταχέως φιλήσει
24 κούκ ἐθέλοισα.
ἔλθε μοι καὶ νῦν, χαλέπαν δὲ λῦσον
ἐκ μερίμναν, ὅσα δέ μοι τέλεσαι
θῦμος ἡμέρρει, τέλεσον, σὺ δ' αὔτα
28 σύμμαχος ἔσσο.

εἰρηνευτικά σχόλια

Ἡ Σαπφώ ἦταν σύγχρονη τοῦ Ἀλκαίου. Ἀπὸ τὸ 604 ὡς τὸ 596 ἦταν ἐξόριστη στὴ Σικελία. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή της ἰδρύσε ἐναν γυναικεῖο θίασο (για τὴ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης καὶ

Σε στολισμένο θρόνο, ἀθάνατη, Ἀφροδίτη,
παιδί του Δία, ραδιούργα, σε κετεύω.
Μη μου δαμάζεις οὔτε με λύπες οὔτε με πό-
νους, σεβαστή, στὴν καρδιά, τὴν ψυχὴ,
ἀλλὰ, ἐδῶ ἔλα, ἀν ποτὲ κι ἄλλη φορὰ,
τὸ δικό μου τραγούδι ἀφοῦ ἀκουσες (ἀπὸ)
μακριά,
πρόσεξες, καὶ τοῦ πατέρα τὸ σπίτι ἀφοῦ
ἀφησες
τὸ χρυσὸ ἦρθες
τὸ ἄρμα ἀφοῦ ἐξευξες. Καλὰ σε οδήγησαν
γρήγορα σπουργίτια στὴ μαύρη γηπυκνά
πτερά κινώντας ἀπὸ τὸν οὐρανὸ
διὰ μέσου τοῦ αἰθέρα (ἀέρα).
Γρήγορα ἐφτασαν. Εὐὲ, μακάρια, με
χαμόγελο στὸ ἀθάνατο πρόσωπο
με ρώτησες τι καὶ πάλι ἐπαθα καὶ τι
καὶ πάλι (σε) επικαλοῦμαι.
καὶ τι περισσότερο θέλω νὰ γίνῃ
στὴν τρελὴ ψυχὴ. Ποιον καὶ πάλι νὰ πείσω
ὥστε νὰ τὸν οδηγήσω πίσω στὸν ἐρωτὰ σου;
Ποιος εσένα,
Σαπφώ, σε ἀδικεῖ;
Καὶ γὰρ ἀν ἀποφεύγει, γρήγορα θὰ ἐπιδιώ-
ξει (τὸν ἐρωτὰ σου),
καὶ ἀν δῶρα δε δέχεται, ἀλλὰ θὰ δώσει,
κι ἀν δε (σε) ἀγαπᾷ, γρήγορα θὰ ἀγαπήσει
παρὰ τὴν ἐπιθυμία,
ἔλα σ' ἐμένα καὶ τώρα, λῦτρωσέ (με) ἀπὸ
τις δύσκολες
μέριμνες, ὅσα γὰρ ἐμένα τὰ πραγματοποιή-
σεις
ἡ ψυχὴ ἐπιθυμῇ, πραγματοποιήσε, εὐὲ καὶ
για αὐτὰ
ἀς εἶσαι σύμμαχος (μου).

των Μουσών), στο πλαίσιο του οποίου προετοιμάζονταν για τον γάμο νεαρά κορίτσια αριστοκρατικής καταγωγής. Έραψε ερωτικά ποιήματα, ύμνους στους θεούς και επιθαλάμια (τραγούδια του γάμου).

Η ποίησή της δονείται από αυθορμητισμό και έντονα αισθήματα. Αρκετοί από τους στίχους της μαρτυρούν έντονο ερωτισμό και λυρισμό. Από τα ποιήματά της, που συνέλεξαν οι Αλεξανδρινοί και δημοσίευσαν σε βιβλία, τα πιο διάσημα ήταν οι Ύμνοι και τα Επιθαλάμια. Ίσως κανένας άλλος λογοτέχνης δεν μπορεί να συγκριθεί με τη Σαπφώ στην ομορφιά της σκέψης, στον μελωδικό της στίχο και στην ένταση των αισθημάτων της. Εκτός από μικρά αποσπάσματα, έχουν διασωθεί ολόκληρα μόνο ένας Ύμνος στην Αφροδίτη ("Ποικιλόθρον' αθάνατ' Αφροδίτα"), η Ωδή "Ότωι τις έραται" και ένα αναφερόμενο στο μύθο της Ηούς (Αυγής) και του Τιθωνού. Αυτά υπάρχουν μεταφρασμένα και στις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες.

Η ποίησή της χωρίστηκε από τους Αλεξανδρινούς σε 9 βιβλία και ήταν συνδεδεμένη με τις λατρευτικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες του θιάσου, με εξαίρεση τα προορισμένα για τη δημοσιότητα επιθαλάμια.

Στη Σαπφώ πιστώνεται και η δεύτερη (μετά από εκείνη του Αρχίλοχου) λυρική ανατροπή, στην ωρίμανση πια του αρχαϊκού λυρισμού. Η ανατροπή της Λέσβιας ποιήτριας είναι η μορφή της ριζικής σχετικοποίησης των πάντων. Θεωρείται με την ποίησή της, που ήταν γραμμένη στην αιολική διάλεκτο, ως η σημαντικότερη λυρική ποιήτρια της αρχαιότητας. Τα τραγούδια της μοιάζουν να είχαν γραφτεί καταρχήν για να τραγουδηθούν από την ποιήτρια για τους φίλους της, χωρίς να αποκλείεται και το ενδεχόμενο ότι μερικά θα μπορούσαν να εκτελεστούν και από χορό, ενώ οι στροφές της ήταν κάπως σύντομες.

Το ποίημα είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα κλητικού ύμνου. Μορφικά μοιάζει με μια λιτή προσευχή. Διακρίνουμε εύκολα τα τρία τμήματα μιας προσευχής: την επίκληση της θεάς, το αίτημα και την παράκληση.

Στον Όμηρο η προσευχή διαιρούνταν στην επίκληση της θεότητας (με την απαρίθμηση όλων των χαρακτηριστικών ιδιοτήτων-επιθέτων του θεού), την επισήμανση όσων έκανε ο θνητός για το θεό στο παρελθόν και την παράκλησή του, το αίτημά του. Εδώ η Σαπφώ, διασκευάζει κατά κάποιο τρόπο το παραδοσιακό πρότυπο.

Εκφραστικά μέσα και δομή

Ενώ αρχικά έχουμε την επίκληση της θεάς (στιχ. 1-4) με την παρουσίαση ορισμένων ιδιοτήτων της. Στο εισαγωγικό σκηνικό της πρώτης στροφής τον τόνο δίνει η περιγραφή, όπου κυριαρχούν τα εξαιρετικά επίθετα ποικιλόθρονη, άθνατος, δολοπλόκος και πότνια. Πρόκειται για επίθετα με τα οποία η ποιήτρια εκφράζει την προσήλωσή της στη θεά και το θαυμασμό και την πονηριά της (Άρμ' ύπασδεύξαισα, πάτρος δόμον λίποισα). Αυτή η επιλογή των λατρευτικών επιθέτων ξεπερνά την τυπική συμμόρφωση της ποιήτριας με την καθιερωμένη σύμβαση και τούτο φαίνεται και από τη σύγκριση με ένα δείγμα ομηρικής προσευχής.

Ακολουθεί η -μεγαλύτερη ενότητα- υπενθύμιση (στιχ. 5-24). Ουσιαστικά εδώ η ποιήτρια θυμίζει στη θεά την προηγούμενη παρουσία της στη ζωή της ποιήτριας. Ακριβώς στο μεσαίο αυτό μέρος του ποιήματος ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάμιξη των περιγραφικών επιθέτων και ο δραματικής έμπνευσης διάλογος με τη θεά που προσδίδει μία μοναδική ζωντάνια και μία άκρως προσωπική σχέση της θνητής με την ερωτική θεότητα.

Χαρακτηριστική είναι η διαφορά στο ύφος ανάμεσα στην περιγραφή της θεάς και στην εμφάνειά της. Ενώ στην πρώτη στροφή η θεότητα συνδέεται με εξαιρετικά επίθετα, στην εμφάνειά της επιλέγονται απαισιόδοξες ιδιότητες (στροϋθοι περί γᾶς μελαινας). Ωστόσο, πρό-

κειται για μία εξαιρετικά παραστατική εικόνα με τη θεά να κατεβαίνει από τον ουρανό μέσα στη μαύρη γη διά μέσου του αέρα συνοδευόμενη από γρήγορα σπουργίτια με πυκνά φτερά. Η εικόνα δε σχηματίζεται με την παράθεση επιθέτων, αλλά μέσα από τη δημιουργική σύνδεση ενός ρηματικού τύπου (δίννεντες), ονοματικών τύπων (ώκεες, στρουΐθοι, γᾶς μελαίνας, πύκνα πτέρ') και επιρρηματικών προσδιορισμών της προέλευσης (ώράνω ἴθερος διὰ μέσσω).

Παράλληλα, αξιοπρόσεκτη είναι η εμφάνιση (η εμφάνιση) της θεάς στη Σαπφώ. Είναι μία κλασική λατρευτική αντίληψη ότι ο θεός μπορεί να εμφανιστεί και να βοηθήσει το θνητό. Σημαντικό στοιχείο δε της προσωπικής επεξεργασίας της παραδοσιακής προσευχής που κάνει η Σαπφώ είναι στο μέρος αυτό δεν παρουσιάζει το τι έκανε εκείνη για τη θεά, ώστε αυτή τελικά να τη βοηθήσει, αλλά το ανάποδο. Χαρακτηριστικό πάντως της προσωπικής σχέσης της θεότητας με τη Σαπφώ είναι η προσφώνηση της ποιήτριας από τη θεά (Ψάπφ').

Τέλος, ο ύμνος ολοκληρώνεται (στιχ. 25-28) με την παράκληση της ερωτευμένης γυναίκας που ζητά τη θεϊκή παρέμβαση για χάρη της.

Χαρακτηριστικό στην ερωτική έκφραση είναι η επιλογή των ιατρικών όρων προκειμένου να υποδηλώσει “καρδιακά” προβλήματα (ἄσαισι, ὄνιαισι).

ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε νεοελληνικές λέξεις από τις λέξεις πάτρος, δόμον, ἴθερος.
2. Να αντικαταστήσετε χρονικά στον ίδιο και στο πρόσωπο που ζητείται τους ρηματικούς τύπους

τέλεσον	ἃ β' ενικό
ἔλθε (ἔλθέ)	ἃ β' ενικό
γένεσθαι (γενέσθαι)	ἃ γ' ενικό
ἄγον (ἦγον)	ἃ γ' πληθυντικό
3. Παρατηρήστε πώς επιτυγχάνεται εκφραστικά η προσωπική σχέση της θεάς με την ποιήτρια.

17. ΚΑΤΘΑΝΟΙΣΑ ΔΕ ΚΕΪΣΗ

μετάφραση

κατθάνοισα δὲ κείσῃ οὐδέ ποτα μναμοσύνα σέθεν
ἔσσετ' οὐδὲ ποκ' ὕστερον· οὐ γὰρ πεδέχῃς βρόδων
τῶν ἐκ Πιερίας· ἀλλ' ἀφάνῃς κὰν Αἶδα δόμῳι
φοιτάσῃς πεδ' ἀμαύρων νεκύων ἐκπεποταμένα.

Σα πεθάνεις και κείτεσαι καμία
ανάμνησή σου ποτέ
δε θα υπάρχει ούτε και ύστερα.
Γιατί δε μετέχεις στα ρόδα
από την Περσία. Αλλά αφανής
και στου Άδη το σπίτι
συχνάζεις μαζί με σκοτεινά νεκρά
κορμιά πεταμένα.

εμνηνευτικά σχόλια

Το ποίημα αυτό σαφώς και δεν είναι ερωτικό. Ανήκει στην περιοχή των φιλοσοφικών αναζητήσεων, της ανθρώπινης για υστεροφημία. Είναι μια εποχή ανακατατάξεων. Η ίδια, εξάλλου, εξαιτίας πολιτικών συγκρούσεων εγκατέλειψε την πατρίδα της και μετοίκησε για ένα διάστημα στις Συρακούσες.

Σε μια παραγμένη εποχή γεμάτη από φιλοσοφικές αναζητήσεις η ποιήτρια απορρίπτει την ομηρική υστεροφημία. Με καθαρά προσωπικό τόνο και ύφος απαισιόδοξο θρηνεί τη χαμένη υστεροφημία.

ασκήσεις

1. Να βρείτε νεοελληνικά παράγωγα των λέξεων κατθάνοισα, μναμοσύνα, φοιτάσῃς, δόμῳι.
2. Να γράψετε τα απαρέμφοτα και τις μετοχές όλων των χρόνων της μετοχής κατθάνοισα (καθθανούσα).
3. Να γράψετε το γ' ενικό του ρήματος ἔσσετ' (ἔσται) στο μέλλοντα.

18. ἡμετέρη δὲ πόλις ... οὕποτ' ὀλεῖται

μετάφραση

Σόλων

ἡμετέρη δὲ πόλις κατὰ μὲν Διὸς οὕποτ' ὀλεῖται
αἴσαν καὶ μακάρων θεῶν φρένας ἀθανάτων·
τοίη γὰρ μεγάλθυμος ἐπίσκοπος ὄβριμοπάτρη
Παλλὰς Ἀθηναίη χεῖρας ὑπερθεν ἔχει·
5 αὐτοὶ δὲ φθείρειν μεγάλην πόλιν ἀφραδίησι
ἄστοι βούλονται χρήμασι πειθόμενοι,
δήμου θ' ἡγεμόνων ἄδικος νόος, οἷσιν ἔτοῖμον
ὑβριος ἐκ μεγάλης ἄλγεα πολλὰ παθεῖν·
οὐ γὰρ ἐπίστανται κατέχειν κόρον οὐδὲ παρούσας
10 10 εὐφροσύνας κοσμεῖν δαιτὸς ἐν ἡσυχίῃ
.....
πλουτέουσιν δ' ἀδίκους ἔργμασι πειθόμενοι
.....
οὐθ' ἱερῶν κτεάνων οὔτε τι δημοσίων
φειδόμενοι κλέπτουσιν ἀφαρπαγῆν ἄλλοθεν ἄλλος,
οὐδὲ φυλάσσονται σεμνὰ Δίκης θέμεθλα,
15 ἢ σιγῶσα σύνοιδε τὰ γιγνόμενα πρό τ' ἔοντα,
τῶι δὲ χρόνῳ πάντως ἦλθ' ἀποτεισομένη,
τοῦτ' ἤδη πάσῃ πόλει ἔρχεται ἔλκος ἄφυκτον,
ἔς δὲ κακὴν ταχέως ἦλυθε δουλοσύνην,
ἢ στάσιν ἔμφυλον πόλεμόν θ' εὕδοντ' ἐπεγείρει,

Ἡ δική μας πόλη ποτέ δε θα χαθεῖ
σύμφωνα με τοῦ Δία
τη θέληση καὶ τῶν μακάρων ἀθά-
νατων θεῶν το σκοπὸ.

Γιατί ἓνας τέτοιος μεγαλόψυχος
προστάτης, κόρη ἰσχυροῦ πατέρα,
ἡ Παλλάδα ἡ Αθηνά τα χέρια
κρατὰ ἀπὸ πάνω.

Οἱ ἴδιοι ὅμως να καταστρέφουν τη
μεγάλη πόλη με πράξεις ἀφροσύνης
οἱ πολῖτες θέλουν πειθόμενοι με
χρήματα,

καὶ ο ἄδικος νους τῶν ἀρχηγῶν τοῦ
λαοῦ, οἱ οἱποῖοι
ἐξαιτίας τῆς μεγάλης τοῦς ὑβρεῶς
πολλοὺς πόνους θα πάθουν.

Γιατί δε γνωρίζουν να δαμάζουν
τον κορεσμό οὔτε τὴν τωρινὴ
εὐτυχία να στολίσουν στα συμπό-
σια με ἡσυχία

.....
καὶ πλουτίζουν πειθόμενοι με
ἀδίκὰ ἔργα

.....
οὔτε τὰ ἱερά κτήματα οὔτε κάποιο
ἀπὸ τὰ ἰδιωτικά

χωρὶς να λυποῦνται κλέβουν με ἀρ-
παγὴ ο ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον,
οὔτε φυλάσσονται τὰ σεμνὰ θεμέ-
λια τῆς Δικαιοσύνης

ἡ οἱποία αν καὶ σιωπηλὴ γνωρίζει
καλὰ ὅσα γίνονται καὶ τὰ περασμένα,
ὅμως με τὸν καιρὸ πάντως ἔρχεται
για να τιμωρήσει,

αυτὴ (ἡ κατάσταση) ἤδη σε ὅλη τὴν
πόλη ἔρχεται πληγὴ ἀναπότρεπτη
στὴν κακὴ γρήγορα φτάνει υπο-
δούλωση

ἡ οἱποία ἐμφύλια σύγκρουση καὶ
τον κοιμῶμενο πόλεμο θα ξεσηκώσει,

20 ὃς πολλῶν ἔρατῆν ὤλεσεν ἡλικίην·

ἕκ γὰρ δυσμενέων ταχέως πολυήρατον ἄστν

τρύχεται ἐν συνόδοις τοῖς ἀδικέουσι φίλαις.

ταῦτα μὲν ἐν δήμῳ στρέφεται κακά· τῶν δὲ πενιχρῶν

ἰκνέονται πολλοὶ γαῖαν ἐς ἄλλοδαπήν

25 πρᾶθέντες δεσμοῖσί τ' ἀεικελίῳσι δεθέντες

οὕτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται οἴκαδ' ἐκάστῳι,

αὐλίοι δ' ἔτ' ἔχειν οὐκ ἐθέλουσι θύραι,

ὑψηλὸν δ' ὑπὲρ ἔρκος ὑπέρθορον, εὔρε δὲ πάντως,

εἰ καὶ τις φεύγων ἐν μυχῶι ἦι θαλάμῳ.

30 ταῦτα διδάξαι θυμὸς Ἀθηναίους με κελεύει,

ὡς κακὰ πλεῖστα πόλει Δυσνομίη παρέχει·

Εὐνομίη δ' εὐκοσμία καὶ ἄρτια πάντ' ἀποφαίνει,

καὶ θαμὰ τοῖς ἀδίκῳσι ἀμφιτίθησι πέδας·

τραχέα λειαίνει, παύει κόρον, ὕβριν ἀμαυροῖ,

35 αὐαίνει δ' ἄτης ἄνθεα φυόμενα,

εὐθύνει δὲ δίκας σκολιάς, ὑπερήφανά τ' ἔργα

πραῦνει· παύει δ' ἔργα διχοστασίης,

παύει δ' ἀργαλέης ἔριδος χόλον, ἔστι δ' ὑπ' αὐτῆς

πάντα κατ' ἀνθρώπους ἄρτια καὶ πινυτά.

εἰρηνευτικὰ σχόλια

Ο Σόλων θεωρεῖται ὡς ἡ πιο βαρυσήμαντη μορφή τῆς ἐλεγειακῆς ποίησης. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς, πρότυπο ἐνάρετου πολιτικοῦ καὶ μέγιστου Ἑλληνα, συνδύαζε χαρίσματα μεγάλου πολιτικοῦ καὶ ποιητῆ. Στὴν ποίησή του βρίσκουμε τὸν ἄνθρωπο με τὶς ἀρχές καὶ τὶς ἰδέες του καὶ στὴν πολιτικὴ τὴν πραγματώσή τους. Με τὴν πολιτικὴ δραστηριότητά του

ο ὁποῖος πολλοὺς ἔκανε νὰ χάσουν τὴν ἡλικία του ἔρωτα.

Γιατὶ ἐξαιτίας τῶν ἐχθρῶν ἡ πολυαγαπημένη μας πόλη

βασανίζεται με σκευωρίες που ἀγαποῦν ὅσοι ἀδικοῦν.

Αὐτὲς οἱ συμφορὲς στρέφονται στο λαό, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς

φτάνουν πολλοὶ σὲ ξένη γῆ

ἀφοῦ πουληθοῦν με δεσμὰ καὶ δεθοῦν με ἀπρέπειες

Ἔτσι ἡ δημόσια συμφορὰ ἔρχεται στο σπιτί του καθενός,

κι οἱ αὐλὲς καὶ οἱ πύλες δε θέλουν νὰ ἔχουν ἀκόμη,

καὶ υπερπηδώντας τοὺς φράχτες, θα βρεῖ πάντως,

(ἀκόμα) κι ἀν κάποιος προσπαθῶντας νὰ ἀποφύγει τὸ κακὸ στο βάθος τῆς σπιτιοῦ.

Αὐτὰ ζητᾶει ἡ ψυχὴ μου νὰ διδάξω στοὺς Ἀθηναίους,

ὅτι περισσότερες συμφορὲς φέρνει στὴν πόλη ἡ Δυσνομία.

Ἐνῶ ἡ εὐνομία τὰ ἀποκαθιστᾶ ὅλα κόσμια καὶ ἀρμονικὰ,

καὶ συχνά στοὺς ἀδίκους βάζει αλυσίδες.

τὰ τραχιὰ λειαίνει, σταματᾶ τὸν κορεσμό, καταστρέφει τὴν ἀλαζονεία,

ξηραίνει ὅλα τὰ ἀνθη που φυτρώνουν,

ισιάζει τὶς λοξὲς κρίσεις, τὰ ἀλαζονικά ἔργα

καταπραῖνει. Σταματᾶ τὶς ἐμφύλιες ἐριδες,

παύει τὴν οργὴ τῶν ἀδικουμένων, καὶ ἀπὸ αὐτῆ εἶναι (γίνονται)

τὰ πάντα ἀρμονικὰ καὶ συνετὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.

και με τη ζωή του δίνει παράδειγμα δίκαιου, έντιμου και συνετού πολιτικού άνδρα. Την εμπιστοσύνη του λαού την κέρδισε πρώτα με το ποιητικό του έργο. Με τους φλογερούς του στίχους επηρέασε την αθηναϊκή κοινή γνώμη, συμβουλευόντας, ενθαρρύνοντας και ενθουσιάζοντας τους Αθηναίους. Στα ποιήματά του έκανε τη διαπίστωση ότι η κακοδαιμονία της πόλης και οι φιλονικίες οφείλονται στον αγώνα των τάξεων και υποσχόταν τη θεραπεία του κακού. Γι' αυτό οι Αθηναίοι τον επέλεξαν ως νομοθέτη, για να αποκαταστήσει την ειρήνη με τη μεταβολή των θεσμών.

Ο ποιητής Σόλων είναι ο πολιτικός οραματιστής μιας δίκαιης κοινωνίας. Διδακτικός, με απλότητα και λιτότητα σκέψης διαυγής και ελικρινής, με γλώσσα σφριγηλή και καυστική, κατέχει περίοπτη θέση στον Αρχαϊκό Λυρισμό. Οι ελεγείες του αριθμούσαν πάνω από πέντε χιλιάδες γραμμές. Ονομάστηκαν "γνωμικές", επειδή περιέχουν πολλές γνώμες. Ήταν ο πρώτος Αττικός ποιητής και έγραψε ιαμβικά και ελεγειακά σε ηθικά, πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα.

Αν στον Αρχίλοχο οφείλεται η πρώτη από μια σειρά λυρικών ανατροπών των αξιών του ηρωικού έπους· στον Σόλωνα, η ιδεολογική θεμελίωση της αττικής τραγωδίας.

Ο Σόλων αναπτύσσει δύο ιδέες: την ιδέα ενός αναγκαίου δεσμού που μεταξύ της ύβρεως, της αλαζονείας των ανδρών, και της τιμωρίας (τίσεως), και από την άλλη την ιδέα της δικαιοσύνης (νέμεσις) για την επιβολή της ηθικής ισορροπίας. Κάθε φορά που η ισορροπία διασαλεύεται από την ανθρώπινη αλαζονεία, η Δικαιοσύνη επιβάλλει τη δική της τιμωρία, ώστε τελικά να επέλθει η πλήρης ισορροπία. Κανένας δεν ξεφεύγει. Η σύλληψη αυτή της νομοτελειακής ιδέας της δικαιοσύνης αποδείχτηκε τόσο σημαντική ώστε να καταστεί κλειδί για το πρόβλημα της δικαιοσύνης και βασική αρχαιοελληνική αντίληψη. Έτσι, ακριβώς το επεξεργάστηκε και η αττική τραγωδία.

Ιδεολογικά η ελεγεία αρχίζει με την έκφραση μιας βαθιάς θρησκευτικότητας, εξασφαλίζοντας τη θρησκευτικότητα ώστε να μπορεί πλέον να αντικριστεί με το απαραίτητο κύρος και την καθαρότητα το πολιτικοθεσμικό πρόβλημα της Αθήνας.

εξφραστικά μέσα και δομή

Η ελεγεία από την άλλη, διακρίνεται για την παρατακτική διάρθρωση (αντί της ιεραρχίας με μορφή πυραμίδας) των μοτίβων και των συντακτικών δομών. Χαρακτηριστικό τους είναι οι μη ομαλές και "εξωτερικά" όχι και τόσο άσπογες μεταβάσεις από το ένα μοτίβο στο άλλο, οι όχι πάντα προφανείς συνάψεις και η επανειλημμένη επιστροφή στα ίδια μοτίβα, για να τα επεξεργαστεί. Σημαντικό όμως είναι να τονιστεί ότι δεν υπάρχουν μη συμμετρικές αναλογίες.

Παράλληλα, το βασικό του ζήτημα (η ύβρις και η τίσις) διαιρείται σε δύο επιμέρους έννοιες, την ευνομία και τη δυσνομία, διαλεκτικά δεμένες σε ζεύγος, και μεταφέρεται παρατακτικά από τον έναν πόλο στον άλλο. Σημαντικό, επίσης, είναι ότι ο λυρικός ποιητής προσωποποιεί τις δύο έννοιες κι έτσι η ελεγεία αποκτά μία ιδιαίτερη κινητικότητα και δράση. Οι δε αντιθέσεις σε ορισμένα σημεία αποτελούν βασικό γνώρισμα της ελεγείας.

ασκήσεις

1. Να γράψετε νεοελληνικές λέξεις από τις φθείρειν, επίστανται, ίκνέονται (άφικνοῦνται), διδάξαι.
2. Να συγκρίνετε και να σχολιάσετε τις διαφορές στις δύο μεταφράσεις του σχολικού εγχειριδίου και του παρόντος τεύχους.

- 3. Να αντικαταστήσετε χρονικά τους ρηματικούς τύπους ἦλθ, ἀμαυροῖ.
- 4. Να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις και στους δύο αριθμούς των ουσιαστικῶν ἐπίσκοπος, χεῖρας, νόος (νοῦ), στάσιν, ἄστυ.
- 5. Να γράψετε τα απαρέμφατα σε όλους τους χρόνους των φυλάσσονται, κατέχειν, φεύγων παύει.

27. 14ος ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΣ (Ασωπίχῳ Ὀρχομενίῳ σταδιεῖ)

Πίνδαρος

μετάφραση

Καφισίων ὑδάτων
λαχοῖσαι αἶτε ναίετε καλλίπῳλον ἔδραν,
ὦ λιπαρᾶς ἀοίδιμοι βασιλείαι
Χάριτες Ἐρχομενοῦ, παλαιγόνων Μινυᾶν ἐπίσκοποι,
5 κλυτ', ἐπεὶ εὖ χομαί· οὐν γὰρ ὑμῖν τά τε τερπινὰ καί
τὰ γλυκέ' ἄνεται πάντα βροτοῖς,
εἰ σοφός, εἰ καλός, εἴ τις ἀγλαὸς ἀνὴρ.
οὐδὲ γὰρ θεοὶ σεμνᾶν Χαρίτων ἄτερ
κοιρανέοντι χοροῦς
οὔτε δαΐτας· ἀλλὰ πάντων ταμίαι
10 ἔργων ἐν οὐρανῷ, χρυσότοξον θέμεναι πάρα
Πύθειον Ἀπόλλωνα θρόνους,
αἶεναον σέβοντι πατρὸς Ὀλυμπίοιο τιμάν.
Β' <ὦ> πότνι' Ἀγλαΐα
φιλησίμολπέ τ' Εὐφροσύνα, θεῶν κρατίστου
15 Παιῖδες, ἐπακοοῖτε νῦν, Θαλία τε
ἐρασίμολπε, ἰδοῖσα τόνδε κῶμον ἐπ' εὐμενεῖ τύχῃ
κοῦφα βιβῶντα· Λυδῷ γὰρ Ἀσώπιχον ἐν τρόπῳ
ἐν μελέταις τ' αἰδῶν ἔμολον,
οὔνεκ' Ὀλυμπόνικος ἀ Μινύεια
20 σεῦ ἕκατι. μελαντειχέα νῦν δόμον
Φερσεφόννας ἔλθ', Ἀ-

Του Κηφισοῦ τα νερά
που τύχαστε με κλήρο και χαίροσα-
στε τη χώρα με τα ὄμορφα ἄλογα,
αστραφτερές διάσημες βασιλίσσες
του Ὀρχομενοῦ προστάτες, Χάριτες,
που γεννηθήκατε πολλά χρόνια πριν
ἀπὸ το Μινύα,
ἀκούστε, γιατί σας ἀπευθύνω την
προσευχή μου. Γιατί με τη βοήθειά
σας τα ευχάριστα και
τα γλυκὰ ολοκληρώνονται ὅλα για
τους θνητοῦς,
αν (εἶναι κάποιος) σοφός, εἴτε
ὄμορφος, εἴτε ἐνδοξος ἀνδρας.
Γιατί οἱ θεοὶ χωρὶς τις σεμνές Χάρι-
τες
οὔτε οδηγοῦν τους χοροῦς
οὔτε τα συμπόσια. Ἀλλὰ σε ὅλα οἰ-
κονόμοι
των ἔργων στον οὐρανό, ἀφοῦ στή-
σατε δίπλα στο χρυσότοξο
Πύθιο Ἀπόλλωνα θρόνους,
Συνεχῶς λατρεύετε τον Ὀλύμπιο
πατέρα.
Δέσποινα Ἀγλαΐα,
και Ευφροσύνη (εσὺ) που ἀγαπᾶς
το χορό και το τραγούδι, του ἰσχυρό-
τερου ἀπὸ τους θεοῦς
κόρες, ἀκούστε (με) τώρα προσε-
κτικά, και, Θαλία (εσὺ),
που χαίρεσαι το τραγούδι, δεσ αὐτό
τον κῶμο με ευνοϊκή τύχη
ἀνάλαφρα να προχωρά. Γιατί με το
Λυδικό τρόπο στον Ἀσώπιχο
και με τη φροντίδα των αοιδῶν
πήγα,
ἀφοῦ ἐγένε Ολυμπιονίκης, η Μι-
νύεια
χάρη σε σένα. Στο σκοτεινὸ τώρα
οσιπτι
της Περσεφόννης ἔλα,

χοῖ, πατρὶ κλυτὰν φέροισ' ἄγγελίαν,
Κλεόδαμον ὄφρ' ἰδοῖσ', υἷὸν εἴπης ὄτι οἱ νέαν
κόλποις παρ' εὐδόξοις Πίσας ἔστεφάνωσε κυδῖμων
ἀέθλων περοῖσι χαίταν.

Ηχώ, στον πατέρα την ξακουστή να
φέρεις είδηση,
Τον Κλεόδαμο όταν δεις, το γιο να
πεις ότι
στους ένδοξους χώρους της Πίσας
στεφάνωσε με τα φτερά
τιμημένων αγωνισμάτων τη νεα-
νική του κόμη.

εμνηνευτικά σχόλια

Ο Πίνδαρος ήταν ο μεγαλύτερος και ο πιο φημισμένος λυρικός ποιητής της αρχαίας Ελλάδας. Καταγόταν από αριστοκρατική γενιά και αυτό τον ωφέλησε τόσο στη μόρφωσή του, όσο και σε διάφορες κρίσιμες καταστάσεις της ζωής του, όπως ήταν οι Μηδικοί πόλεμοι. Σημαντικό υπήρξε το γεγονός ότι μελέτησε παλιούς ποιητές, επικούς και λυρικούς (Όμηρο, Ησίοδο, Αλκμάνα, Στησίχορο) και διδάχτηκε την Πυθαγορική φιλοσοφία και την τεχνική της χορικής σύνθεσης στην οποία και ξεχώρισε. Στην Αθήνα οι δημοκρατικές κινήσεις, που άρχιζαν να επικρατούν, δεν είχαν καμία απήχηση στο νεαρό Πίνδαρο. Εξάλλου, η χορική ποίηση ανήκε στο αριστοκρατικό ιδεώδες και είχε απήχηση στον αριστοκρατικό κόσμο. Η περίοδος 480-460 π.Χ., μετά τους Μηδικούς πολέμους, ήταν η πιο γόνιμη και δημιουργική. Η φήμη του ξεπέρασε τα όρια της Βοιωτίας και απλώθηκε και στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Ο Πίνδαρος έγραψε ποιήματα σ' όλα τα είδη της λυρικής: ύμνους (ποιήματα προς τιμή των θεών), παιάνες (άσματα προς τιμή του Απόλλωνα), διθυράμβους (μέρος λατρευτικών εκδηλώσεων προς τιμή του Διόνυσου), προσόδια (άσματα ικεσίας ή ευχαριστίας, που τελούνταν κατά την πορεία μιας πομπής σε ιερό), παρθένια (εκτελούνταν από χορούς κοριτσιών σε δωρικές περιοχές), υπορχήματα (χορικά άσματα, με κύριο χαρακτηριστικό το ορχηστικό στοιχείο) εγκώμια (δοξαστικοί ύμνοι) και θρήνους (επιτάφια άσματα), υμνώντας θεούς, ήρωες και ανθρώπους.

Πρόκειται για ποίηση έντονα θρησκευτική, γεμάτη μουσική, αυστηρά αρμονική, με ευθύτητα, σεμνότητα, επιτηδευμένη και κομψή μέχρις ορισμένου σημείου. Διαποτίζεται από δωρικές αντιλήψεις και κυριαρχείται από αριστοκρατικές ιδέες. Τέλος, είναι έντονος και φανερός ο διαχωρισμός ανάμεσα στους άρχοντες και το λαό. Αναμφισβήτητα, η πινδαρική ωδή -κυρίως η φόρμα της- αποτέλεσε το παράδειγμα για πολλούς νεότερους ποιητές, όπως ο Κάλβος.

Τα Επινίκια ήταν ύμνοι που εξυμνούσαν τους νικητές των αγώνων και απαγγέλλονταν από τον χορό, συνήθως στο τόπο της νίκης ή κατά την διάρκεια τελετής προς τιμήν του νικητή, μετά την επιστροφή του στο σπίτι. Ως προς το περιεχόμενο έχουν τέσσερα συστατικά, δηλαδή αρχίζουν με επίκληση σε κάποιο θεό ή τις μούσες, ακολουθούν πληροφορίες για το πρόσωπο του νικητή, την οικογένειά του ή τη νίκη του σε άλλες γιορτές, στη συνέχεια δίνουν κάποια μυθική αφήγηση προσαρμοσμένη στη συγκεκριμένη περίπτωση και συνήθως κλείνουν με διατύπωση ηθικών αποφθεγμάτων που αποτελούσαν τον απώτερο σκοπό του. Δεν περιέγραφε τις λεπτομέρειες των αγώνων.

Ο Πίνδαρος επιχειρεί, στο πλαίσιο της κερδώς τέχνης του, να επιλύσει εκ νέου κάθε φορά για το χορηγό-ξένο του. Έτσι, μετατρέπει το στιγμιαίο (την απειροελάχιστη λάμψη, τη δίοσδοτον αίγλη που επιστέφει τον πρωταθλητή στην κορυφαία στιγμή της ανθρώπινης περ-σικής του) να γίνει φως μόνιμο και ανέσπερο, ικανό να φωτίζει εφεξής το δρόμο του

πρόσκαιρου ανθρώπου με μια ανταύγεια της μακαριότητας των αιώνιων θεών —στην προσπάθειά του αυτή δεν διστάζει να επιλέξει για να εξυμνήσει το πιο βαρύτιμο (επικής καταγωγής) κλέος. Σ' αυτή τη συνθετική και συμβιβαστική λύση έφτασε, διαγράφοντας έναν πλήρη κύκλο, η εποχή της ευθείας αμφισβήτησης του Ομήρου, του μοναδικού ποιητή, με τον οποίο δεν έπαψε να αντιμετωριέται στους αιώνες η ελληνική ποίηση.

Σε επίπεδο νοημάτων μοιάζει σαν να απαντά ο λυρικός ποιητής στον επικό, αντιπαραβάλλοντας το λυρικά ιδεολόγημα προς το παλαιότερο ομηρικό (ιλιαδικό κυρίως). Το πολεμικό ιδεώδες και το αθλητικό ιδεώδες αντιπαρατίθενται και εξισώνονται.

Ας μην ξεχνάμε πως στόχος του επινικίου είναι ο έπαινος του νικητή. Όλα στην ωδή συντείνουν στον έπαινο του νικητή, ακόμα και το δομικό του σχήμα (το σήμα κατατεθέν της αρχαϊκής ποίησης και του Πινδάρου). Πρόκειται για ένα μηχανισμό παραγωγής έμφασης μέσα από την προοδευτική και αργή εστίαση στο θέμα. Ο αρχαϊκός ποιητής, καθυστερεί σε πολλά άλλα προτού μπει στο θέμα του -ποτέ δεν είναι άμεσος).

εξφραστικά μέσα και δομή

Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι γενικά στη Χορική Ποίηση έχει εφαρμογή το τρίπτυχο μύθος - γνώμαι - “ειδική περίσταση”. Τούτη, ωστόσο, η ωδή έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες. Έτσι, δεν απαντάται μυθική αφήγηση, αλλά μόνο “μυθικά στοιχεία”. Επιπλέον, δεν υπάρχουν γνώμαι (βασικό στοιχείο), εκτός αν θεωρηθεί “γνωμικής” φύσης η φράση “σύν γάρ ύμιν τὰ τερπνὰ καὶ τὰ γλυκέα ἄνεται πάντα βροτοῖς” (5-6), που ορθότερα θεωρούνται μέρος της “ευλογίας” των Χαρίτων, δηλ. τμήμα της υμνητικής δομής. Μάλιστα ακόμα και η βασική ιδιαιτερότητα του χορικού ἄσματος, “η ειδική περίσταση”, ο νικητής και η νίκη, αυτά θίγονται σύντομα. Επιπλέον, μολονότι ο πατέρας -κατά την τυπολογία- μνημονεύεται (Κλεόδαμον), ολοφάνερα δεν είναι σε θέση να συμμετάσχει στον εορταστικό κώμο, καθώς είναι νεκρός και ήδη στον Άδη.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν τα ρήματα. Αν εξετάσουμε προσεκτικά την ωδή θα παρατηρήσουμε ότι οι κύριες προτάσεις είναι υπερβολικά λίγες. Μάλιστα τα περισσότερα ρήματα είναι προτρεπτικές προστακτικές (δηλώνουν παράκληση) προς τις Χάριτες (κλύτε, έπακοοίτε) και την Ηχώ (φέρεις, εἶπης). Οι άλλες κύριες προτάσεις, ουσιαστικά, αναφέρονται και πάλι στις Χάριτες (ἄνεται, ἰδοῖσα, κοιρανέοντι), ενώ μόνο ένα ρήμα (ἔμολον) αναφέρεται στον ποιητή που καλείται να δοξάσει έναν Ολυμπιονίκη. Οι βασικές, δηλαδή, λέξεις (τα ρήματα) που ο ποιητής επέλεξε αναφέρονται σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα στις Χάριτες κι όχι στον Ολυμπιονίκη. Μάλιστα το όνομα του Ολυμπιονίκη, του κυρίως τιμώμενου, αναφέρεται μόνο μία φορά (Ἀσώπιχον).

Ενώ, λοιπόν, η ωδική δομή διακρίνεται σε δύο στροφές, τα δύο τρίτα αφιερώνονται σε έναν ύμνο των Χαρίτων και μόνο το τελευταίο τρίτο της στο προκείμενο, στον “έπαινο του νικητή”, που είναι και το σημαντικότερο για τη γραμματική του χορικού λυρισμού. Μόνο η τελευταία πρόταση της ωδής -θέση έμφασης- (με κεντρική λέξη το ρήμα έστεφάνωσε) συμπυκνώνει το μήνυμα της ωδής. Έτσι, ο ποιητής πετυχαίνει να δημιουργήσει μια ενότητα που μοιάζει να έλλειπε σε όλο το προηγούμενο μέρος. Βέβαια, μία προσεκτική ανάλυση των μοτίβων -παρά τη φαινομενική ανατροπή της ισορροπίας μεταξύ “ύμνου” και “επιπικίου”- δείχνει μια απόλυτη συμμετρικότητα, κάτι που δημιουργεί και από άλλη πλευρά την ενότητα το πρώτο ζητούμενο στην πινδαρική ποίηση.

Μπορούμε να διακρίνουμε τις εξής ενότητες:

▷ 1η στροφή (γενικού χαρακτήρα)

▷ 1- 5α Προσφώνηση, Αναφορά στον “τόπο λατρείας”

- P 5β - 12 “Ευλογία” (γάρ): Επίδραση των Χαρίτων
- P 5β - 7 πάνω στη Γη (σε δευτεροπρόσωπο ύφος, σύν ύμιν)
- P 8 - 12 στον Ουρανό (σε τριτοπρόσωπο ύφος, οὐδέ σέβοντι)
- P 2η στροφή (ατομικού χαρακτήρα, σε σχέση με τη συγκεκριμένη πραγματικότητα):
- P 13 - 17α Προσφώνηση, Αναφορά στο “μύθο γέννησης”
- P 17β - 24 “Ευλογία” (γάρ): Επίδραση των Χαρίτων πάνω στον Ασώπιχο
- P φέρνει 17β - 20α απονομή Τιμής στην πόλη (σε δευτεροπρόσωπο ύφος)
- P 20β - 24 απονομή Τιμής στον πατέρα κάτω στον Άδη (σε τριτοπρόσωπο ύφος)

Η δε γλώσσα της ωδής είναι η λογοτεχνική δωρική, αναμειγνύει όμως αιολικά και επικά γλωσσικά στοιχεία. Δεν πρόκειται για μία ομιλούμενη διάλεκτο, αλλά για ένα καλλιτεχνικό κατασκεύασμα με έντονο προσωπικό ύφος. Ακόμη, η επιλογή σύνθετων λέξεων αντί απλών, η υπερβολική χρήση των περιφράσεων, ο πλούτος των εικόνων, τα τολμηρά υπερβατά, οι θαυμαστές μεταφορές που κρύβουν ένα βαθύτερο συμβολισμό, η απότομη μετάβαση από τη μια εικόνα στην άλλη και η συχνή αλλαγή του υποκειμένου καθιστούν την ποιήσή του περίπλοκη, δυσνόητη και σκοτεινή. Η ενότητα διασφαλίζεται από τη σύνδεση των ιδεών με τις ηθικές και θρησκευτικές αξίες.

Αξίζει όμως να αναγνωρίσουμε και τη μεγάλη ειδολογική ιδιαιτερότητα της ωδής από τα άλλα είδη (τα “μικρά είδη” της αρχαίας λυρικής ποίησης) που ήδη εξετάσαμε. Ειδικά ο 14ος Ολυμπόνικος μοιάζει πάρα πολύ με έναν ύμνο ή μία εύχή, καθώς μιμείται εκείνων τη δομή, αλλά για ένα θνητό.

Στην ωδή αρκετές φορές ο Πίνδαρος χρησιμοποιεί το υπερβατό σχήμα (ανάμεσα σε δύο λέξεις με στενή λογική και συντακτική σχέση παρεμβάλλονται μία ή περισσότερες λέξεις). Τέτοιες χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι οι φράσεις οὐδέ γάρ θεοὶ σεμνῶν Χαρίτων ἄτερ κοιρανέοντι χοροὺς οὔτε δαΐτας, χρυσότοξον θέμεναι πάρα Πύθειον Ἀπόλλωνα θρόνους, Στο ίδιο σχήμα εντάσσονται και οι κλητικές προσφωνήσεις των Χαρίτων (Ἀγλαΐα, τ' Εὐφροσύνα, Θαλία τε) που διακόπτονται από την συνολική κλητική προσφωνήση (θεῶν κρατίστου παῖδες) και την παρακλητική προστακτική (ἐπακοοῖτε νῦν). Το δε τελευταίο υπερβατό σχήμα (οἱ νέαν...χαΐταν) -που αποτελεί και την επινίκια ενότητα, ουσιαστικά προσφέρει μία μοναδική ζωντάνια και ολοκληρώνει την ωδή. Εξάλλου, εδώ κεντρικό είναι το ρήμα ἔστεφάνωσε..

ασκήσεις

1. Να συμπληρωθεί ο παρακάτω πίνακας με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων.

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
		φέρεις	
	εἴπῃς		
		ἐνέγκοις	

2. Να γράψετε νεοελληνικές λέξεις (απλές ή σύνθετες) που παράγονται από τα τις λέξεις ὕδατων, ἀνήρ, χοροὺς, τιμάν, ἔλθε (ἐλθέ), ἰδοῖς' (ἴδοις).

3. Να σχολιάσετε τους υποθετικούς λόγους του στιχ. 7.

4. Να καταγράψετε όλες τις κλητικές προσφωνήσεις της ωδής και να σχολιάσετε τη χρήση τους. Σε ποιους απευθύνονται; Γιατί απουσιάζει η προσφωνήση του πατέρα και κυρίως του Ολυμπιονίκη;

5. Να σχολιάσετε γιατί οι τρεις (του εγχειριδίου και του παρόντος τεύχους) διαφέρουν τόσο πολύ μεταξύ τους.

28. 7ος ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΣ (Μεγακλεΐ Ἀθηναίῳ τεθρίπῳ)

μετάφραση

Κάλλιστον αἱ μεγαλοπόλιες Ἀθῆναι
προοίμιον Ἀλκμανιδῶν εὐρυσθενεῖ
γενεῶ κρηπίδ' ἄοιδῶν ἵπποισι βαλέσθαι.

ἐπεὶ τίνα πάτραν, τίνα οἶκον ναίων ὀνομάξεται

ἐπιφανέστερον Ἑλλάδι πυθέσθαι;
πάσαισι γὰρ πολίεσι λόγος ὀμιλεῖ
Ἐρεχθέος ἀστῶν, Ἄπολλον, οἳ τεὸν

δόμον Πυθῶνι δίῃ θαητὸν ἔτευξαν.

ἄγοντι δέ με πέντε μὲν Ἴσθμοῖ νῖκαι,
μία δ' ἐκπρεπῆς
Διὸς Ὀλυμπιάς,
δύο δ' ἀπὸ Κίρρας,
ὦ Μεγάκλεες,
ὑμαί τε καὶ προγόνων.

νέα δ' εὐπραγία χαίρω τι • τὸ δ' ἄχνημα,

φθόνον ἀμειβόμενον τὰ καλὰ ἔργα. φαντί γε μάν

οὔτῳ κ' ἀνδρὶ παρμονίμαν
θάλλοισαν εὐδαιμονίαν τὰ καὶ τὰ φέρεσθαι.

εἰσηνευτικά σχόλια

Οἱ ἐπίνικοι εἶναι τὸ πιο σημαντικό ἔργο τοῦ Πίνδαρου καὶ ἀποτελεῖ τὸ πιο ἐυρὸ ἐνιαῖο σῶμα ἐλληνικοῦ χορικοῦ ἀσματος. Στόχος ἐνὸς ἐπίνικου ποιήματος εἶναι ἀκριβῶς ὁ ἐπαινος

Τὸ πιο ὀμορφο προοίμιο εἰν' ἡ
Ἀθήνα,
αὐτὴ ἡ μεγάλη πόλη, ἀν θες νὰ ρί-
ξεις

θεμέλιο γιὰ τραγοῦδι ποὺ νὰ υμνήσει
τοὺς Ἀλκμεωνίδες, τὸ μεγάλο γένος,
γιὰ νίκη τοὺς σὲ ἀγῶνα τῶν ἀρμά-
των •

γιατί σαν ποιο ἄλλο σπιτί, ποια πα-
τρίδα

πιο ξακουστό θὰ κάμει τ' ὄνομά σου
μεσ τὴν Ἑλλάδα;

Τοὺς Ἐρεχθείδες ὅλοι τοὺς γνωρί-
ζουν,

ὅλες οἱ πολιτείες • τὸ θαυμαστό σου
ναὸ μεσ τὴν Πυθῶ τὴν ἀγιασμένη,
Ἀπόλλωνα, τὸν ἔχουν χτίσει ἐκεῖνοι.
Μ' ἐμπνέουνε κι ὀδηγοῦν τὰ βή-
ματά μου

πέντε σὰς νίκες στὸν Ἴσθμό,

ἄλλη μία, ξεχωριστή,

στοῦ Δία τὴν Ὀλυμπία

καὶ δυο ἀπ' τὴν Κίρρα.

Ναί, Μεγάκλή,

τῶν προγόνων σου οἱ νίκες αὐτές
καὶ δικές σου.

Κι ἡ ἐπιτυχία σου τῶρα καινούρια
χαρὰ με γεμίζει •

ὅμως πονῶ ὅταν μὴ πράξη καλὴ
τὴν πληρώνουνε οἱ ἄλλοι με φθόνο.

Εἰν' ἓνας λόγος ποὺ λέει:

Καλοτυχία θαλερὴ γιὰ καιρὸ σ'
ἐναντὶ ἀνθρώπο ἀν μείνει,

θ' ἀκολουθήσουνε κι ἄλλα καλὰ καὶ
κακὰ.

ενός νικητή σε αθλητικούς αγώνες. Αυτός ο ύμνος εκφράζεται μέσα από στοιχεία του παρελθόντος, του παρόντος και πανανθρώπινες αλήθειες. Βέβαια, υπάρχουν κάποιες συμβάσεις που οφείλει να ακολουθεί ένας ποιητής (έπαινος νικητή, οικογένειας, προγόνων, γενναιοδωρία, φιλία και χρέος). Ωστόσο, τούτο το ποίημα ξεφεύγει από τη μηχανική αναπαραγωγή και τα δομικά σημεία λειτουργούν πιο οργανικά ως στοιχεία ενός επίνικου.

Ο συγκεκριμένος επίνικος είναι ο μοναδικός που γράφτηκε για Αθηναίο. Ο ύμνος χρονολογείται στα 486 (4 έτη μετά τη μάχη του Μαραθώνα) και είναι ένας από τους συντομότερους Πυθιονικούς, χωρίς μυθολογικές παρεκβάσεις. Αποτελεί έναν ύμνο για την Αθήνα και για την ένδοξη οικογένεια των Αλκμαιωνιδών, γόνοι της οποίας ήταν ο Περικλής και ο Αλκιβιάδης.

Ο ύμνος της Αθήνας δεν περιλαμβάνει καμία μυθολογική αναφορά, ούτε γίνεται λόγος για τη μάχη του Μαραθώνα. Τα τόσα τρόπαια της πόλης και της γενιάς του αθλητή ξεπερνούν τη μυθική παράδοση και λειτουργούν τα ίδια ως μύθοι, αντάξιος των οποίων κρίνεται ο πρωταθλητής. Ο αθλητής ως υποκείμενο ποιητικό είναι εκείνος ο οποίος συνεχίζει την παράδοση (τη μυθολογική) και το κλέος της γενιάς του.

Από την άλλη, ο ύμνος στο Μεγακλή ουσιαστικά λειτουργεί και ως πολιτική απάντηση απέναντι στους Αθηναίους που λίγο νωρίτερα τον είχαν εξοστρακίσει. Ο ποιητής εξυψώνει ακόμη περισσότερο τον αθλητή μέσα από την επίκληση του φθόνου που γεννά η νίκη του αυτή.

Εντύπωση προκαλεί η απουσία οποιασδήποτε αναφοράς στη μάχη του Μαραθώνα που έγινε μόλις τέσσερα χρόνια νωρίτερα (με τη μυθικών διαστάσεων νίκη της πόλης του πρωταθλητή). Ας θυμηθούμε όμως ότι αυτός ο επίνικος είναι ο μόνος που γράφτηκε για Αθηναίο. Ο ποιητής αποφεύγει λοιπόν να σχολιάσει την πρόσφατη νίκη των Αθηναίων στο Μαραθώνα. Αυτό ερμηνεύεται ως μία πολιτική στάση του Πίνδαρου, καθώς η -πατρίδα του- Θήβα είχε ταχθεί στο πλευρό των Περσών από την αρχή και είχε πάρει μέρος στην περσική εκστρατεία κατά των Ελλήνων.

Ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου επίνικου αποτελεί το γεγονός ότι το όνομα του νικητή αναφέρεται μόνο στο τέλος του ποιήματος, ενώ η πατρίδα-πόλη του από την αρχή.

29. ἄνθρωπος ἔων

Σιμωνίδης

μετάφραση

ἄνθρωπος ἔων μή ποτε φάσης ὅ τι γίνεται αὔριον,

μηδ' ἄνδρα ἰδῶν ὄλβιον

ὅσον χρόνον ἔσσειται •

ὠκεῖα γὰρ οὐδὲ τανυπερυύγου μυίας
οὕτως ἅ μετάστασις.

Εἶσαι ἄνθρωπος, καὶ γι' αὐτὸ ποτέ
μην πεις τι μέλλει αὐρίο

να συμβεῖ, μήτε να προβλέψεις, σαν
δεις κανέναν να ευτυχεῖ,

πόσον καιρὸ θα κρατήσῃ αὐτό.

Γιατί τόσο γοργό σαν τὴν ἀλλαγὴ τῆς
μοίρας δεν εἶναι οὔτε τὸ φτεροῦγισμα
τῆς μακρόπτερης μύγας.

εἰρηνευτικά σχόλια

Ο ποιητὴς βλέπει τὸ θάνατο καὶ τὴν ἀνθρώπινη συμφορὰ με βάση τὸ κλασικὸ ἀρχαιοελληνικὸ ἦθος. Στὴ λογικὴ τῶν γρήγορων μεταβολῶν τῆς ζωῆς, ὁ Σιμωνίδης πιστεύει ὅτι ὁ θνητὸς οφείλει να εἶναι προετοιμασμένος για κάθε ἀφνίδια μεταβολὴ στὴ ζωὴ του, χωρὶς να ἐπαναπαύεται στὸ παρὸν οὔτε καὶ να ἀδιαφορεῖ για τὸ μέλλον του. Τὸ εὐμετάβολο τῶν ἀνθρώπινων πραγμάτων τὸ συναντάμε καὶ σε ἄλλους ποιητὲς καὶ φιλοσόφους. Ἄλλωστε, ἡ διαλεκτικὴ τῶν ἀντιθέσεων τῆς φύσης ὅπως τὴν ἀνέπτυξαν Ἴωνες κυρίως φιλόσοφοι στηρίζεται στὴν ἴδια ἀντίληψη.

Ἡ φθορὰ, λοιπόν, ἀποτελεῖ κεντρικὸ ζήτημα τῶν ἀρχαιοελληνικῶν ἀνησυχιῶν καθὼς συνοδεύει ἀναπόδραστα τὸ θνητὸ (σε ἀντίθεση με τὴν ἀθανασία τῶν θεῶν). Ἡ αἴσθησις ὅτι ἡ νεότης εἶναι σύντομη σε συνδυασμὸ με τὴν ἔλευση τῆς ὄριμης ἡλικίας, τῶν γηρατειῶν καὶ τέλος τοῦ θανάτου, γεννᾷ στους λυρικοὺς δημιουργοὺς μελαγχολία καὶ ἀπαισιοδοξία.

Τὸ θέμα εἶναι παλιό, ἀλλὰ ἡ εἰκόνα τῆς μοίρας τοῦ ἀνθρώπου που γυρίζει σαν τὸ φτεροῦ τῆς λιβελοῦλας εἶναι θαυμαστὴ ὡς σύλληψη καὶ ἀποδίδει ἀκριβῶς ἐκείνη τὴ μοιραία αἴσθησις ἀνασφάλειας τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς που ὁ Σιμωνίδης εἶχε δεῖ να ἐπιβεβαιώνεται, λ.χ. στὸν ἀφανισμό τῶν Σκοπαδῶν. Δεν γνωρίζουμε ἀν οἱ παραπάνω στίχοι προέρχονται ἀπὸ τὸν θρήνο του γι' αὐτοὺς· ἀποπνέουν ὅμως μιὰ διάθεση που θα ταίριαζε πολὺ καλὰ στὴν περίστασι.

Ἡ ἀβεβαιότητα για τὴν ἐπόμενη μέρα καὶ τὴν κάθε μελλοντικὴ στιγμή, ξεκινᾷ ἀπὸ τὴ συνειδητοποίηση τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου για τὴν ἀσάθεια τῆς ζωῆς του.

εκφραστικά μέσα καὶ δομὴ

Τὸ βασικὸ ποιητικὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ Σιμωνίδη εἶναι ἡ ἐμφαση μέσα ἀπὸ τὴν ἐπιμέλεια τῆς τοποθέτησης τῶν λέξεων μακριὰ ἀπὸ κανόνες συντακτικὸ (ὠκεῖα).

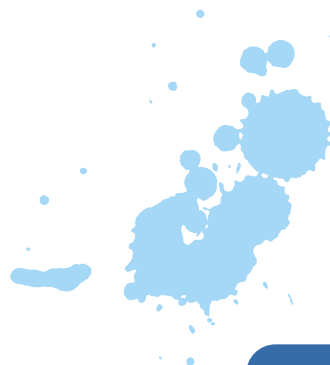
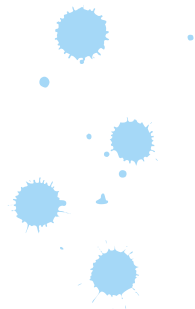
Τὸ ὄφος του εἶναι ἰδιαίτερο λιτό που προκαλεῖ με τὶς συγκρίσεις/παρομοιάσεις καὶ τὶς

παραστατικές εικόνες που δημιουργεί (η ευτελής μύγα με το επίθετο τανυπερύγου που συνήθως προσδιορίζει μεγάλα αρπακτικά πουλιά, βέλη, άρπα κλπ). Εδώ μάλιστα επιτυγχάνεται και μια ιδιαίτερη αίσθηση μέσα από τη γειτνίαση του λιτού ποιητικού λόγου με τον πλούσιο (συνδυασμός επιθέτου αρπακτικών με ένα απλό/ευτελές έντομο).

Στην επιλογή των λέξεων φαίνεται να ακολουθεί την επική παράδοση με ιδιαίτερα επίθετα και σύνθετες λέξεις που κατασκευάζει ο ίδιος. Παράλληλα, μεταχειρίζεται ρητορικά σχήματα μέσα σε μία μοναδική λιτότητα.

ασκήσεις

1. Να συγκρίνετε τις αντιλήψεις του Αρχίλοχου και του Σιμωνίδη για την αστάθεια των ανθρώπινων πραγμάτων
2. Να κλιθούν τα ουσιαστικά ώκεϊα, ἄνδρα, χρόνον
3. Να φτιάξετε τέσσερις σύνθετες νεοελληνικές λέξεις με το ουσιαστικό ἄνδρα.

Ο Δήμος Χλωπτσιούδης σπούδασε Ιστορία και εργάζεται ως φιλόλογος.

Ανήσυχος πολιτικά και κοινωνικά δραστηριοποιείται
ως ενεργός πολίτης στα κοινωνικά κινήματα
της Δυτικής Θεσσαλονίκης.

Διατηρεί το κοινωνικής και πολιτικής κατεύθυνσης ιστολόγιο *ο δείμος του πολίτη*, όπου αρθρογραφεί για σύγχρονα κοινωνικά και πολιτικά αδιέξοδα, και το ιστολόγιο *στη χώρα των κανιβάλων*, όπου δημοσιεύονται ολοκληρωμένες εργασίες και δοκίμιά του. Ποιήματα και πεζογραφήματά του δημοσιεύονται στον ιστότοπο *ποιητικές διαδρομές*

Έχει συγγράψει ιστορικές και κοινωνικές μελέτες, ενώ άρθρα του έχουν δημοσιευθεί στα *Ενθέματα* της Κυριακάτικης Αυγής, στο *tox.gr*, το *schooltime.gr*, το *protagon.gr* το *eklogika.gr* κ.α.

Έργα του που έχουν εκδοθεί είναι:
το πολιτικό δοκίμιο «η δημαγωγία της *δημοκρατίας*» (2009),
η δοκιμαϊκή μελέτη «Τοπική Αυτοδιοίκηση, προοπτικές
ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών» (2011),
η συλλογή δοκιμίων «7 δοκίμια» (2013)
και η ποιητική συλλογή «η οργή της πεταλούδας» (2013)

και σχολικά λυκειακά βοηθήματα για τη Νεοελληνική Λογοτεχνία,
την αρχαία ελληνική γλώσσα και την Έκφραση-Έκθεση

Χλωπτσιούδης Δήμος
**ανθολόγιο αρχαϊκής
λυρικής ποίησης
Β' Λυκείου**

ISBN: 978-618-80951-5-1
© Χλωπτσιούδης Δήμος
© schooltime.gr
Οκτώβριος 2013

εκδόσεις: schooltime.gr
e-mail: info@schooltime.gr
url: www.schooltime.gr

εκδοτική επιμέλεια: Δήμος Χλωπτσιούδης
e-mail: chldimos@gmail.com
url: http://chldimos.blogspot.com

Τα ψηφιακό σχολικό βοήθημα διανέμεται δωρεάν αποκλειστικά από τον ψηφιακό τόπο του schooltime.gr.

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή του έργου (ολική, μερική ή περιληπτική), με οποιοδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό ή άλλο, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη και τη σύμφωνη γνώμη του συγγραφέα.

ISBN: 978-618-80951-5-1

schooltime.gr